
KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

24. évfolyam 10. szám

2015. október

Tartalom

Hajnal Ward Judit: Hegypályán. Bevezető egy meredek összeállítás elé 3

Könyvtárpolitika

Dudás Anikó: „Erős könyvtár, felkészült könyvtárosok”

Interjú Barátné Hajdu Ágnessel, az MKE elnökével 5

Koltay Tibor: Szabálytalan esszé a könyvtárosságról 14

Hajnal Ward Judit: Könyvtár, tudomány, könyvtártudomány 18

Műhelykérdések

Hajnal Ward Judit – William Bejarano: Az addiktológia tudományának
infrastruktúrája. Interjú Thomas Baborral 29

Hajnal Ward Judit: Nemzetközi problémák, magyar megoldások.
Beszélgetés Demetrovics Zsolttal 34

Dudás Anikó: Az IFLA 38

Palotai Mária: A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége 40

Kovács Katalin: Tükröt tartani. A Könyvtári Figyelőről 44

Napló

William Bejarano: Fogas kérdés 47

Will Haggis: Az első lépések. Konferenciákról diákszemmel 50

From the contents

- Anikó Dudás:* Interview with the President of the Association of Hungarian Librarians, Ágnes Barát-Hajdu (3)
- Tibor Koltay:* An irregular essay about librarianship (14)
- Judit Hajnal Ward:* Library, science, library science (18)

Cikkeink szerzői

Bejarano, William, a a New Jersey-i Rutgers Egyetem információtudományi főmunkatársa; *Dudás Anikó*, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem oktatója, tudományszervezési referens; *Haggis, Will*, a Rutgers Egyetem hallgatója; *Hajnal Ward Judit*, a Rutgers Egyetem alkoholtudományi könyvtárának vezetője; *Koltay Tibor*, a Szent István Egyetem jászberényi Alkalmazott Bölcsészeti Karának tanára; *Kovács Katalin*, a Könyvtári Intézet munkatársa, a Könyvtári Figyelő felelős szerkesztője; *Palota Mária*, az Országos Egészségpolitikai Szakkönyvtár fősztályvezetője

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária,
Dancs Szabolcs, Fülöp Attiláné**

Szerkeszti:

Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Hegypályán

Bevezető egy meredek összeállítás elé

Budai „hegypályának” nevezték egykoron a mai Országos Széchényi Könyvtárnak is otthont adó Budavári Palota megközelítésének egyik eszközét, a budavári siklót. A turisták által kedvelt hegyi vasút 1987 óta az UNESCO Világörökségének listáján is szerepel, mint a Duna-parti látkép egyik meghatározó eleme. A 95 méter hosszúságú út, a Széchenyi Lánchíd budai hídfőjénél lévő alsó és a budavári palota felső állomás közötti utazás mindössze néhány percig tart, ám nem olcsó szórakozás. Az ötven méteres szintkülönbséget más módon is leküzdheti az ember, például felgyalogol (ha nagyon elszánt, esetleg felfut) a lépcsőn, vagy körbemegegy busszal a Várhegy túlsó oldalán lévő bejáratnál található a lifthez. A hosszú bevezető a választási lehetőségek tárházát szándékozik illusztrálni az infrastruktúra kiépítését és majdani fenntartását és használatát illetően. De mint sok más út, mindegyik – ha nem is Rómába –, de a könyvtárba vezet. Ha fel akarunk jutni az OSZK-ba, egyszerűen megnézhetjük a honlapon a megközelítési módokat. Ott van a sikló, buszok közlekednek egész rendszeresen, és végső soron gyalogolhatunk is, ha megvan az infrastruktúra hozzá, mármint a lépcsőt nem borítja hó és jég, és a lábunk, tudónk is kibírja. A könyvtár, csakúgy mint a hozzá vezető lépcső, odafenn vár ránk, az élettelen épület boldog tudatlanságában.

Valahogy így áll az ember a könyvtár szerepével is a tudomány infrastruktúrájában. A tudósok és kutatók az agyukban elraktározta az információt, hogy rendelkezésükre áll a könyvtár, de gyakran egyszerűen nem jut az eszükbe mint kézenfekvő megoldás. A könyvtár pedig sokszor nem megy elébe a potenciális kéréseknek. A könyvtárosnak olykor nincs lelki ereje, hogy kitalálja az olvasó információs óhaját-sóhaját, mivel sokszor az olvasó maga sem tudja, mire van szüksége „per pillanat”, nemhogy holnap vagy holnapután. A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* jelenlegi száma elsősorban saját szakmánk háza tájékán szeretne körülnézni, illetve az olvasót körbevezetni a könyvtárak és a könyvtártudomány útvesztőjében. Nem véletlen, hogy a cikkek nagy része felsőoktatási könyvtárakban dolgozó kollégáktól származik. Ők állják a sarat a kutatók vélt és valós információs igényeivel szemben, ők vannak abban a szerencsés (vagy inkább szerencsétlen?) helyzetben, hogy a napi könyvtárosi munka mellett elvárják tőlük, hogy kutassanak, oktassanak, publikáljanak és aktívan részt vegyenek a szakmai szervezetek működésében. Tapasztalataik révén talán nagyobb távlatból látják, mi is történik körülöttük, és hogyan lehet megfelelni az összes elvárásnak. (Zárójelben megjegyzem: nem lehet, valami mindig elmarad.) Az itt következő tanulmányok, interjúk és rövid cikkek remélhetőleg gondolatokat fognak ébreszteni a könyvtárak jelenlegi szerepéről, szükségességéről, illetve a társadalom és a tudományos élet egyéb, ide vonatkozó kérdéséről. Plusz egy sor olyan más témáról, aminek látszólag semmi köze az egészhez, viszont ha a könyvtárakat a szélesebb értelemben vett tudomány infrastruktúrája részének tekintjük, talán további ötleteket is adhatunk. Sőt, esetleg a reflektálás a tettek mezejére is elfajulhat, mondjuk, bizonyos döntéshozók esetében, ha szabad egy szócsavarral véget vetni eme fejtegetésnek.

Mondottuk: minden út a könyvtárba vezet. De minden döntést és cselekedetet valamiféle helyzetfelmérésnek és értékelésnek illik megelőznie. A tudományok műveléséhez

szükséges előfeltételek megteremtéséhez elsősorban azt kell tudnunk, hogyan áll a helyzet jelenleg, mire van szükség a különböző területek fejlesztéséhez, illetve hogyan lehet és kell a meglévő forrásokat minél jobban felhasználni. A könyvtár, mint ezen infrastruktúra szerves része, önmagában is külön vizsgálódások tárgya lehetne. A tematikus szám írásai ennél egy lépéssel tovább mennek, és a könyvtártudomány infrastruktúrájának feltérképezését jelölik meg elsődleges célként. A jelen összeállítás célja kettős: egyrészt „tükröt tartani”, ahogy Kovács Katalin értékelő-elemző írásának címe jelzi a társfolyóirat, a könyvtáros szakma nagy hagyományaival rendelkező referált lapjának, a *Könyvtári Figyelőnek* az ismertetésével. A *Műhelykérdések* rovatban egy hazai és a magyar könyvtárosok körében legnépszerűbb külföldi szervezet bemutatásával lehetőség nyílik egy-egy pillanatsfelvétel során arra, hogy betekintést nyerjünk a Magyar Orvosi Könyvtárszövetség és a Könyvtárosok Nemzetközi Szövetsége, az IFLA munkájába, Palotai Mária és Dudás Anikó segítségével. A másik cél a reflektálás és a gondolatébresztés, azzal az alig titkolt reménnyel a háttérben, hogy esetleg mások is kedvet kapnak hasonló cikkeik írására. Az olvasói hozzájárulással készült írás a lapszám vendégszerkesztője tollából a hozzászólások és vélemények széles skáláját tükrözi, nem rejtve véka alá a legelkeseredettebb, legnegatívabb megjegyzéseket sem. Koltay Tibor rendhagyó könyvtárpolitikai témájú cikke minden bizonnyal párbeszédre készíti az olvasókat; míg a pályájuk elején álló kollégák és egyetemisták reflexiói biztatónak tűnnek szakmánk jövőjét illetően. A két nagy cél szinte egybeolvad az interjúk során. Az ihlető interjú Thomas Baborral páratlan a maga nemében, hiszen egy teljesen más szakterületről szól, de szinte minden sora „egy az egyben” alkalmazható a mi szakmánkra. Ennek párja a magyar tudóssal, Demetrovics Zsolttal készült beszélgetés, aki az oktató és kutató nézőpontjából közelíti a tudomány infrastruktúrájához. A könyvtárosokat minden bizonnyal legjobban érdeklő interjút Dudás Anikó készítette szakmánk egyik legnagyobb magyar „sztárjával”, Barátné Hajdu Ágnessel, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökével, aki az IFLA igazgatótanácsának is tagja. A számos izgalmas, a napjaink könyvtárosát érdeklő kérdésre kitérő, hazai és külföldi gyakorlatokat párhuzamba állító beszélgetés üzenete, többek között – ahogyan a címe is sugallja – az erős könyvtár és a felkészült könyvtárosok támogatása. A nemzetközi kitekintés ebben a vonatkozásban is nemcsak hasznosnak, hanem értékkeremtőnek tűnik.

Miért kell külföld felé kacsingatni? – kérdezhetné az olvasó. A magyar könyvtárak helyzetén nem sokat segít a máshol bevált gyakorlat, hangzik az egyik végletes vélemény; a másik pedig „egy az egyben” átvehetőnek talál mindent. Nos, a könyvtárosok egyik feladata egyfajta híd-szerep felvállalása, amibe beillik a külföldi példák értelmezése, mielőtt azok megvalósításába fognánk. Tapasztalt fordítóként nyugodtan kijelenthetem, hogy egy angol szöveget nem lehet „simán”, Google-fordítóval átültetni magyarra. Ugyanígy nem vehető át minden, amit a külföldi könyvtárak csinálnak, először meg kell találnunk a magyar állapotokhoz illeszkedő formát, amihez viszont ismerni kell a dolgok napi állását. A kitekintés nemcsak abban segít, hogy megértsük, mások mit csinálnak jól és miért, hanem nagyobb távlatokat is nyújt saját kis kuckónk, akarom mondani, könyvtárunk munkájához. A madártávlat, mint ahogyan a Duna túlsó partját szemléli az ember a Budai Várból, gyakran elfeledtetni velünk a hétköznapok apró gondjait és örömeit. Az alattunk közlekedő budavári sikló onnan egyáltalán nem is látszik. De attól még ott van, jár fel és le.

Hajnal Ward Judit

Dudás Anikó

„Erős könyvtár, felkészült könyvtárosok”

Interjú Barátné Hajdu Ágnessel, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökével

Barátné Hajdu Ágnes az ELTE Könyvtár- és Információtudományi Intézet Könyvtártudományi Tanszékének tanszékvezető habilitált docense. Munkásságát hosszú ideje áthatja a különféle szakmai szervezetekben való intenzív tevékenység, és ez a körülmény a főiskolai, egyetemi és doktori iskolai könyvtári szaktantárgyak oktatása, kutató- és más professzionális munkája (többek között az ETO magyar nyelvű középkiadásának gondozása) mellett szakmai pályája lételemévé vált. Jelenlegi szerepvállalása a legrangosabb hazai és külföldi szervezetekhez kapcsolódik, olyan grémiumokhoz, amelyek megannyi felelős tennivalót vállalnak a szakmai közösségek jelenében és jövőjének alakításában.

Barátné Hajdu Ágnes jelenlegi, kiemelkedő fontosságú közösségi szerepvállalásai közül mindenekelőtt két funkció kívánkozik a felsorolás élére: a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) elnöki tisztsége és az IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) igazgatótanácsba való beválasztása (mindkettő 2015-ben történt). További jelentősebb hazai tisztségei: a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság elnöke (2000-től), az Országos Kulturális Továbbképzési Akkreditációs Bizottság tagja (2001-2010 között elnöke), az MKE és az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) Oktatási-képzési munkacsoportjának tagja (1999-től), valamint a két szervezet által megalakított Könyvtáros Életpályamodell Bizottság tagja, jelenleg elnöke (2014-től). Az IFLA Tudásmenedzsment Szekciójának (Knowledge Management Section) hosszú ideje tagja, több ízben nyert el vezetőségi, titkári és konferenciaszervezési feladatokat, így az idei dél-afrikai, fokvárosi éves IFLA-közgyűlés és konferencia szekcióprogramjának megrendezésében – igazgatótanácsai feladatai mellett is – közreműködött.

A magyarországi könyvtárosok közösségének tehát olyan szerencséje van, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke egyúttal az IFLA igazgatótanácsának is a tagja. Az utóbbi mértékadó világszervezet, az előbbi pedig a legszámottevőbb tagsági bázissal működő, országos hatáskörű szakmai közösség, amely a határon túli magyar könyvtárügyet is a szívéen viseli.

Beszélgetésünket az elnöki programban megfogalmazott „*erős könyvtár, felkészült könyvtárosok*” gondolati mag köré fontuk. A két téma kiemelésével egyben alkalom nyílik arra, hogy az MKE vezetője elnöki programjának tartalmi elemeit és motivációit közelebbről is megismerjük.

– *Mennyiben harmonizál egymással a magyar országos egyesület és a könyvtáros világszervezet programja, melyek azok a közös pontok, amelyeket ki lehet emelni, és amelyekért a hazai szakmai szervezetek is érdemesek lépéseket tudnak tenni?*

– A harmonizáció ténylegesen fennáll, bár igen szerencsés volna, ha lehetőség lenne nagyobb létszámban képviselni Magyarországot az IFLA konferenciáin. A könyvtáros világszervezet éves világkonferenciája óriási rendezvény, Magyarországról a jelenlegi körülmények között rendszerint csupán egy-két kolléga tud elmenni, a rendezvény történéseinek csak töredékét van módjuk megtekinteni, még akkor is, ha történetesen az igazgatótanács tagjáról van szó. Idén nagyon távoli országban, a Dél-afrikai Köztársaságban, Fokvárosban (Cape Town) került sor a világtalálkozóra. 3190 delegált vett részt rajta, 224 szekció- és egyéb ülés volt a tíz nap alatt.

Két irányban lehet az IFLA-val kapcsolatos munkában megtalálni azokat a lehetőségeket, amelyek a helyi szakmai szervezeteknek a segítségére lehetnek. Az egyik a programokba való bekapcsolódás, a stratégiával való összehangolódás, az egyes nyilvános üléseken bemutatott aktuális helyzetképek, esettanulmányok szem előtt tartása; a másik pedig a kapcsolatépítés, ami az elmúlt években is nagyon jól kamatozott. Ezeknek volt köszönhető például, hogy 2011-ben a pécsi vándorgyűlésre ellátogatott a világszervezet egyik igen tevékeny tagja, a helsinki városi könyvtár igazgatója, Maija Berndtson, akit a következő évi, Helsinkiben megtartott IFLA-konferencia szervezőbizottságának elnökeként üdvözölhettünk. Ugyanígy került sor az Amerikai Könyvtáros Szövetség (American Library Association – ALA) elnökének, Roberta Stevensnek a szakmai látogatására is 2011-ben. Ilyen szempontból az idei év legnagyobb eseménye itthon, hogy az MKE 80. évi jubileumi konferenciáján Sinikka Sipilä, az IFLA leköszönő elnöke lesz az egyik díszvendégünk, aki előadást is fog tartani.

Az IFLA tevékenységével való harmonizáció folyamatos. A nemzetközi szervezetben való munka a világtrendekhez való alkalmazkodásra ad lehetőséget, az élenjáró országok szemléletének és gyakorlatának a megismerésére nyílik alkalom, ezek közül az országok közül mi nagyon gyakran a skandináv országokat állítjuk magunk elé példaképnek. Hagyománnyá vált, hogy minden IFLA elnök megfogalmazza a saját elnöki témáját. Érdekes időszakot élünk most: az előző elnökünk finn volt, az ő elnöki témája az „*Erős könyvtár, erős társadalom*” („*Strong Libraries, Strong Societies*”) gondolatra épült. Ez a program lehetőséget adott arra, hogy egy sor olyan nyilatkozat szülessen meg, amelyek a könyvtárak határozott fellépését mozdították elő az IFLA-n keresztül, segítve, hogy a deklarációk mögött lévő programok formáló erejű hatással legyenek az egész társadalomra. Konkrét példát említve: Sinikka Sipilä elnökségének első nagy produktuma a ma könyvtárügyet meghatározó alapkérdéseket összefoglaló *Trend Report* volt,¹ majd erre épültek a különböző, aktuális kérdéseket érintő állásfoglalások a szerzői jogokról, a nyílt hozzáférésről, az esélyegyenlőségről. Ezt az időszakot zárja le az idei fokvárosi nyilatkozat,² amely az afrikai könyvtári ellátás és információ-hozzáférés helyzetén diplomáciai úton kíván segíteni. Az IFLA elérte, hogy az afrikai kontinens szakmai képviselőinek meghívásával az afrikai

országok minisztereinek és képviselőinek csúcstalálkozóján külön figyelmet szenteljenek a könyvtárugy státusának megvitatására is; megállapításait és a szükséges lépéseket pedig rögzítsék egy nyilatkozatban. A Sinikka Sipilä elnöki programjába belefoglalt irányvonal lehetőséget teremtett arra, hogy egy egész kontinens stratégiailag a középpontba helyezze a könyvtárakat. Érdekesség, hogy a most elnökségre lépő Donna Scheeder „*Libraries in Actions*” – „*Cselekvő könyvtárak*” programja rendkívül dinamikus folytatása mindazoknak az elveknek, amelyeket Sinikka Sipilä elnökségének két éve alatt rögzített azzal, hogy akciótervre bontja a megkezdett irányvonalat. Az erős nemzetközi szakmapolitikai érdekképviseletre és e tevékenység határozott lépéseire utal például az is, hogy idén az ENSZ-ben a kulturális stratégia kialakításához a kulturális ágazatok közül egyedül a könyvtáros szakmai szervezeteknek volt lehetőségük, hogy elmondják véleményüket, és javaslatokat tegyenek a fenntarthatóságról, az esélyegyenlőségről, az információszegénységről. Az ezzel kapcsolatos teendőket Scheeder felszólalásában ismertette az ENSZ-ben. Mindez olyan stratégiai folyamatokba ágyazódik, amelyek – azt gondolom – jó kiindulási pontot jelenthetnek a magyar könyvtáros egyesület számára is. Amikor az MKE a saját stratégiáján dolgozik, azok az IFLA-gondolatok, amelyek a világszervezet tevékenységével kapcsolatosan megfogalmazódtak, iránymutatóak a mi számunkra is.

Szerencsésnek mondható az az egybeesés, hogy most vagyok az igazgatótanács tagja, mert így lehetőségem van bekapcsolódni az IFLA jelenleg folyamatban lévő új stratégiájának kidolgozásába, a tervezett négy stratégiai irányvonal közül, különösen a második pontban foglalt témához pedig közvetlenül is kapcsolódni.³ Ez a program pont *Az információ és tudás (Information and Knowledge)* címet viseli, amiben az információs környezet hosszú távú fenntarthatósága szerepel, magában foglalja az IFLA a hozzáféréssel kapcsolatos könyvtárpolitikáját, valamint az útmutatókat szolgáltató eszköztárának továbbfejlesztését. Az MKE egyesületi tevékenységnek rendkívül fontos elmei kell, hogy legyenek ugyanezek a célkitűzések, ám továbbiakkal kiegészítve: az információs műveltség kérdései, a médiaműveltség kiterjesztése, a copyright, az olvasásban akadályozottak (print disabled) támogatása, az elektronikus tartalmak vegyítésének kérdései (e-blending), az erős partnerkapcsolatok építése, az internet kormányzás jövője, az internetes kapcsolatok semlegessége. Ezek mindegyike egyenként is fontos lehet az MKE számára is.

Az IFLA egy másik stratégiai pontjához kapcsolódó program, a világ különböző országaira kiterjedően, a már tapasztalattal rendelkező könyvtárosoknak nyújt felkészítést nemzetközi vezetői pozícióra. Az egyéves képzés résztvevőit pályázat útján választják ki. Immár harmadik alkalommal kerül sor erre a programra, amit a magunk számára is kamatoztatni lehetne. Magyarországon jelenleg folyamatban van a könyvtáros életpályamodell kidolgozása, és azokat a kompetenciákat, amelyekre az IFLA képzési programjaiban hangsúlyt fektetnek, nekünk is kiemeltként javasolt kezelni.

Igyekszünk az aktuális vándorgyűlési témáinkat is úgy meghatározni, hogy az mind a magyar sajátosságokhoz, mind az adott év nemzetközi aktualitásaihoz alkalmazkodjon, így az adott év IFLA konferenciájának témáját, mint nemzetközileg kiemelt legégetőbb kérdést is szem előtt tartjuk.

Érdemes még megemlíteni, hogy a világszervezet az igazgatótanács által kiírt belső pályázon hirdeti meg azoknak a szekcióknak, illetve programoknak a képviselőit, amelyek gondozását az IFLA különösen fontosnak tartja. Több mint tíz ilyen kiemelt program fut, ezek tisztségviselői pályázati úton nyerik el a szerepkört az igazgatótanács tagjai

közül. Ilyen úton nyertem mandátumot a *Konferenciaszervező Bizottságba*. Ennek a munkának is lehet olyan hozadéka, ami az MKE számára a mi konferenciáink szervezésénél is hasznosítható. Régi vágyunk az is, hogy Magyarországon kerülhessen sor az IFLA éves konferenciájára, ha esetleg alkalom nyílik erre, a konferenciaszervezési tapasztalatokat maradéktalanul fel tudjuk használni. Már tudni fogjuk ugyanis, hogy egy ilyen beadványnál melyik kritérium milyen súllyal esik latba az elbírálásnál. Ám ennél is fontosabb, hogy a *Szabványbizottságnak* (*Committee on Standards*)⁴ is én lettem a felelőse.

– *Ami az eddig elmondottakból nagy ívben kirajzolódik, az főként az IFLA-nak a szakmapolitikai ága és a belső működésre utaló egyes részletek, ám a világszervezetnek erős gyakorlatorientált ága is van, említsük csak a különféle katalógizálással foglalkozó szekciókat, amelyek a nemzetközi bibliográfiai szabványokkal foglalkoznak. A Szabványbizottságnál konkrétan miről van szó?*

Ez a bizottság másféle szabványosítással is foglalkozik, az IFLA által kiadott dokumentumok, nyilatkozatok, szabványok, útmutatók egységes arculati elemeit hivatott kialakítani. A csoport 2012-ben alakult meg Patrice Laundry, a bibliográfiai és osztályozási munkacsoportok ágazatainak vezetője javaslatára; a munkacsoportot jelenleg is ő irányítja. A program hatásköre átfogó, kiterjed valamennyi szekció tevékenységére, hiszen annyiféle sztenderd, útmutató és dokumentum látott már napvilágot a szekciók munkája eredményeként, hogy ideje volt ezeket áttekinthetővé tenni, összefogni és formailag is egységesíteni. Az IFLA fokozottan ügyel az egységes arculati megjelenítési elemekre. Stílus és szerkesztési elveket is rögzítettek: milyen részekből álljanak a szekciók által rögzített dokumentumok, milyen legyen a nyelvezet, és hasonló módon, részletekre kiterjedően szabályozzák a megszerkesztés módját. Az útmutatók nagy segítséget nyújtanak a dokumentumok elkészítésénél, a közzététel előtt pedig külön ellenőrzik ezeknek a kereteknek az alkalmazását.

Az IFLA-dokumentumok – útmutatók, szabványok, deklarációk stb. – végre egy helyre kerültek a honlapon, át lehet tekinteni, milyen hatalmas munka áll a világszervezet mögött, milyen eredmények születtek szekciónként, programonként, bizottságonként vagy a publikálási dátumok szerint.

Az egyes speciálisabb területeken kidolgozott szabványok esetében az IFLA biztosítja a fejlesztői tevékenységek terét. Ilyen területek valóban a bibliográfiai leírási szabványok, azok között külön kiemelt program az UNIMARC, az ISBD felülvizsgálata vagy a többnyelvű tezauszok készítése, valamint karbantartása, és sok más szabvány, nyilatkozat, útmutató. Ezek között említhetjük például a *Guideline for Authority Records* segédletet, az audiovizuális és multimédiás anyagok kezelésére vonatkozó útmutatót, vagy a fényképek kezelését, a Braille-íráshoz kapcsolódó szolgáltatásokat, a fogsorok könyvtári ellátását, de külön leírás született a diszlexiások segítésére is. Itt találjuk a többnyelvű tezauszra vonatkozó szabályozást, a régi könyvek és kéziratok digitalizálási kézikönyvét és hosszan sorolhatnám tovább. A magyar könyvtári élet szélesebb köre számára különösen fontos például a most nyáron megjelent új, átdolgozott útmutató az iskolai könyvtárak számára. Ezek rendkívül fontos dokumentumok, amelyeknek aktualizálására is nagy figyelmet szentelnek. A „sztenderdizációs” bizottság azt a célt hirdette meg, hogy a honlapon ne ragadjon fenn öt évnél régebbi változat. A folyamatos frissítés tehát elvárás lett az IFLA-útmutatókkal szemben.

– *Részt tudnak-e venni aktív közreműködéssel ezekben a programokban a hazai könyvtárosok is? Mit lehet tenni azért, hogy a magyarországi szakmai közösségek nagyobb mértékben részt tudjanak vállalni a programokban, például a többnyelvű tezauruszok fordításának munkálataiban?*

– Két útja van a részvételnek. Az egyszerűbb és egyben a nehezebb út: részt venni az IFLA konferenciáin, és közvetlenül bekapcsolódni a munkálatokba. Ez azért egyszerűbb, mert közvetlen kapcsolatfelvételen alapszik, és folyamatosan végzett közös munkával lehet lépcsőről-lépésre haladni. Ennek viszont az az akadálya, hogy a konferenciák hosszú napokat vesznek igénybe, igen költségesek, a többi találkozókra való elutazás is nagy teher. Az IFLA éves közgyűlésére például minimum tíz napot kell szánni, ha valaki aktív valamelyik szekcióban, hiszen akkor a konferencia előtt és utána is számíthat egy-két sűrített munkanapra – esetleg a második bizottsági ülést, a szekció döntésétől függően megtarthatják a konferencia közben is. Tehát, az efféle elköteleződés jelentősen megnyújtja a konferencián való részvétel költségeit és idejét. Számítani kell arra, hogy év közben is vannak egyeztetések, jelenlegi feladataim közepette például kötelező részt vennem az igazgatótanács hágai ülésein. De van olyan szekció, amelyik év közben is szervez üléseket, ezek egy részét távoli kommunikációs eszközökkel vagy videokonferencián is lehet követni. A Tudásmenedzsment Szekcióban például havonta tartunk Skype-találkozókat, amikor megbeszéljük az aktuális teendőket és feladatokat, a dokumentumok közös szerkesztéséhez Dropboxot használunk.

A legtöbb ország, az IFLA szakmapolitikai jelentőségét felismerve, lényegesen magasabb reprezentációval képviselteti magát a konferenciákon. Ezek között vannak olyan országok is, amelyek nagyon hasonló gazdasági-társadalmi környezetben működnek, ahol hagyománnyá vált az, hogy többen vesznek részt a nemzetközi szervezeti munkában. A horvátok ebben különösen erősek: van, hogy a minisztérium támogatásával akár húsz kolléga is el tud menni az IFLA éves konferenciájára, hogy előadást tartson és hogy teljesítse feladatait a szakmai bizottságokban. Magyarországon, sajnos, az efféle közreműködés nem jellemző szélesebb körben, a támogatás is igen korlátozott. Néhány éve a Nemzeti Kulturális Alap hozzájárul egy vagy két fő IFLA konferenciára való kiutazásának költségeihez. Ez tehát az egyszerűbb, de az anyagiak miatt egyben a nehezebb út is az IFLA szekcióinak munkájába való bekapcsolódásra.

A másik lehetőség: a legtöbb szekciónak, illetve munkacsoportnak nyitott levelezőlistája van, amire szabadon fel lehet iratkozni. A feladatok felelőseivel való kapcsolatfelvétel lehetővé teszi az egyes programokban való közreműködést. Én magam például ilyen módon kapcsolódtam be a statisztikai szekció kezdeményezésébe.

– *Kielégítő-e a magyar könyvtárosok képviselete az IFLA által felkarolt szakmai programokban, van-e esély arra, hogy kiegészíthető anyagi támogatásokkal a háttérben a magyarországi szakma hosszú távon is erősítse képviseletét az IFLA egyes szakbizottságaiban, hozzájárulva a nemzetközi programok kimenetelének és a nemzetközi eredmények hazai alkalmazásának alakításához?*

– Én – elmondhatom – minden nap teszek ennek érdekében valamit. A könyvtárosok egyesületének nagyon régi törekvése, hogy ez a folyamat sokkal szélesebb kört érintsen. Számos hazai könyvtár is tagja az IFLA-nak, nem csak az MKE. Fontos volna, hogy a könyvtárak és más információs intézmények is kezdeményezően és támogatóan lépjenek fel ennek érdekében. De az IFLA csak egy a sok nemzetközi szervezet között, mellette számos más olyan nemzetközi csoportosulás és program van, amibe szintén fontos

volna, hogy a folyamatos közreműködést fenn tudjuk tartani, és hatékonyan be tudjunk kapcsolódni a nemzetközi folyamatokba – ezt az Országos Könyvtárügyi Konferencián is hangsúlyoztuk.

– *A nemzetközi szerepvállalás a hazai könyvtárak erősségét fokozhatja, hozzájárulhat az „erős könyvtárak” elnöki programjának megvalósulásához. Áttekintve az IFLA négy stratégiai célkitűzését, milyen háttérinformációkat érdemes hozzájuk fűzni?*

– A következő öt éves időszakra, a 2016–2021 közötti évekre az IFLA négy irányvonalat emelt ki a stratégiai tervében, valamennyihez akciótervet is illesztett.⁵ Ezek a tevékenységek a következők:

1. *Könyvtárak a társadalomban (Libraries in Societies)* – a művelt, jól informált és résztvevő társadalomért áll ki, miközben szorgalmazza a könyvtárak társadalmi elfogadását és az UNESCO-val való közös programokat is folytatni kívánja. Az előző elnökök, többek között Caludia Lux (2007–2009), Ellen Tise (2009–2011) már sokat tettek ezekért a célokért, és szívvel-lélekkel képviselték a könyvtáros közösséget a diplomáciai életben is..
2. *Információ és tudás (Information and Knowledge)* – az információszegénység felszámolására, a hozzáférés lehetőségeinek kiszélesítésére irányul.
3. *Kulturális örökség (Culture Heritage)* – sok újdonság van a témában, összefogja mind a hagyományos, mind a kortárs kulturális javak megőrzésének és szolgáltatásainak kérdéseit.
4. *Kapacitásépítés / képességek növelése (Capacity Building)* – a legdinamikusabban fejlődő terület, amelynek keretében nemzetközi tanácsadási program jött létre, és amely a fejlődő országok, illetve a kisebb országok (Magyarország is ide sorolódik) könyvtárügyének felkarolását szorgalmazza. A kapacitásépítést és a fenntartható fejlődést célzó tevékenységeket segíti a *Building Strong Library Associations (Erős könyvtári szervezetek építése)* elnevezésű program,⁶ amely segédleteket biztosít moduláris képzési programokhoz és foglalkozásokhoz, ezen kívül segítséget nyújt a mentorálási tevékenység végzéséhez, a partnerkapcsolatok építéséhez. Ide tartozik a már említett, a nemzetközi könyvtári szektor sikeres képviseletének elősegítésére létrehozott vezetőképzési program is (*International Leaders Programme*), amelyet külön csoport szervez meg (*Action for Development through Libraries Programme – ALP*). A program elnökeként és a munkában is részt vesz egy-egy volt IFLA-elnök, ő vállal felelősséget a tartalomért és a minőségért.

Az IFLA-nak regionális nyelvi központjai is vannak, ezek fejlesztése és az itteni programok működtetése is a feladatok közé tartozik. A regionális programok sokkal több érdeklődő számára érhetőek el a kisebb földrajzi távolságok és a helyi nyelvek ismerete okán, hiszen a rendezvényeken már nem kell nyelvi akadályokra számítani. Ezek a programok az éves konferencia három-ötezer fős résztvevőinek számát legalább kétszeresére vagy háromszorosára duzzasztják. A regionális konferenciákra is nagy erőket összpontosít az IFLA vagy az ALP. További kiemelt cél, hogy a közkönyvtárak nemzetközi reprezentációja is nagyobb legyen, hiszen e könyvtártípusból van a legtöbb a világon. Ezzel a törekvéssel a közepes és kisebb közkönyvtáraknak is nagyobb esélyük lesz bekapcsolódni ezekbe a folyamatokba.

– *A Magyar Könyvtárosok Egyesületére térve: mik azok a legfontosabb feladatok, amelyek akár az IFLA szellemében is kiemelkedőek és megvalósíthatók lehetnek itthon? Mik azok a legsürgősebb tennivalók, amelyekre most érdemes fókuszálnia az Egyesületnek?*

– Ismeretes, hogy idén van az MKE megalapításának 80. évfordulója, ezt méltóképpen szeretnénk megünnepelni. Nemcsak visszatekintünk, sőt, talán kevesebb lesz a visszatekintés, mint ahogyan az szokott lenni hasonló rendezvényen. Az aktuális feladatainkat és a jövőbeli elképzeléseinket az egész magyar könyvtáros társadalomra vonatkozóan szeretnénk vázolni. A rendezvény témája a *könyvtárak és a tudomány* lesz, ezzel összefüggésben annak a kölcsönös kapcsolatnak a bemutatása, amely a tudományos kutatást és az innovációt segíti a könyvtárak részéről. Ez – azt gondolom –, ahhoz is megfelelően hozzá tud járulni, hogy a könyvtárosok énképe megerősödjön. Az egyesület ezzel a rendezvényvel is segítséget kíván nyújtani az aktuálisan felmerülő szakmai önkép-korrekcióhoz. A kollégákat a mai, igazán nehéz gazdasági helyzet személyükben is érinti. A mindennapi feladatok által leterhelten, a kulturális örökség intézményeit érő rendkívül sok változás és újdonság kihívásai közepette, kevés figyelmet tudnak fordítani saját szakmai identitásuk kérdéseire. Az MKE figyelmet szeretne fordítani erre a kérdésre, és erősíteni szeretné a könyvtáros élethivatás iránti elkötelezettséget, beleértve a szakma presztízsének a növelését is.

– *Milyen összefüggésbe hozható egymással a szakmai identitás kérdése és könyvtáros-életpályamodell?*

– Az életpályamoddellel kapcsolatosan nagy előrelépést jelent, hogy a különböző szakmai testületek részvételével, Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár vezetésével megalakult a *Kulturális Életpálya Bizottság*. Az MKE és az Informatikai Könyvtári Szövetség, az IKSZ közös életpálya bizottsága teljes egyetértésben alakította ki saját álláspontját. Az életpályamodell legerőteljesebb motíválja az, hogy évek óta – mintegy tizenkét éve – nem volt bérrendezés a könyvtárosok számára. Ez olyan égető és tarthatatlan helyzetet teremtett, amit valahogyan orvosolni szükséges. Mivel a körülöttünk lévő társadalomban ezeknek a kérdéseknek a rendezése közvetlenül nem lehetséges, az életpályamodell olyan megoldást kínál, amely nemcsak a könyvtárosoknak, hanem a könyvtárak számára is előremutató lehet.

A bizottsági munka során elhangzott, hogy mi mindent kell megtenni – az identitás kérdéseivel szoros összefüggésben – ahhoz, hogy a javasolt kulturális életpálya felállhasson. Az egyik ilyen fontos pont a kormány 150/1992-es rendeletének⁷ az átalakítása, módosítása. Ehhez munkaköröket, feladatokat, kompetenciákat kell meghatározni, és mindez az identitáskereséssel kapcsolatban is előtérbe kerül.

Ugyanakkor, ha azt szeretnénk, hogy az életpályamodell létrejöjjön és sikeresen fennmaradjon, akkor a modellbe valamiféle minősítési folyamatot is be kell építeni. Bizottságunk úgy döntött, hogy a minősítésnek objektív elemeken kell nyugodnia, hogy minél kevesebb szubjektív megítélésre kerüljön sor a döntéseknél. Ehhez nyújthat nagy segítséget, ha a kormányrendeletet átgondoljuk, és korszerűsítjük a mellékletében felsorolt munkaköröket. Ezzel együtt jár a kompetenciák feltérképezése és a minősítési rendszer kidolgozása. Jó hírrel is tudok szolgálni, mert sikerült elnyerni az NKA közvetítésével meghirdetett minisztériumi keret támogatását, amely lehetővé teszi, hogy a következő év márciusában a továbbképzésekről és a kompetenciákról nemzetközi konferenciát tart-

sunk. Vannak olyan országok, ahol kidolgoztak már hasonló modellt, ilyen például az angol CILIP (*Chartered Institute of Library and Information Professionals*) könyvtáros egyesület, amely hasonló karriergondozást dolgozott ki. Számunkra ez a modell szintén adaptálható, olyan mértékben, ahogyan azt a magyar körülmények és keretrendszerek lehetővé teszik. A Kulturális Életpálya Bizottság megbeszélésén körvonalazódott az az elképzelés, hogy általános elveket és kereteket szükséges felvázolni. Mivel minden kulturális örökségi szakterület (levéltár, muzeológia stb.) más és más jellegű, ezért a saját feltételrendszerekre szabott megvalósítások életképeseknek látszanak. Ezt támasztja alá az is, hogy az életpálya bevezetésének egyik alapfeltételül Hoppál Péter a 150/1992-es rendelet átgondolását jelölte meg.

– *Hogyan kapcsolódik a könyvtáros életpálya-modellhez a továbbképzések rendszere?*

– A továbbképzések megadják azokat a kompetenciafejlesztéseket, amelyek a szakképzett, gyakorló szakembereknek folyamatos szakmai fejlődést biztosítanak. Jól kiaknázhatók a könyvtárak számára és ilyen módon az egész kulturális élet számára. Egy-egy képzési program engedélye öt évre szól, a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottsághoz folyamatosan érkeznek újabb és újabb alapítási és indítási kérelmek. Az utóbbi időben indított képzések témái között van például a zenei dokumentumok feltárásával, a fogyatékkal élő személyekkel, a digitális írástudással foglalkozó tanfolyamok; rendkívül aktuális az iskolai közösségi szolgálattal vagy a minősítéssel (a Közös Könyvtári Értékelési Keretrendszerrel) foglalkozó program.

A képzések lefolyását, eredményeit és a visszajelzéseket is a szakbizottság folyamatosan figyelemmel követi. Ennek a bizottságnak az elnökeként is érzelmem – és a kormányzat részéről is nyilvánvaló azonban –, hogy az egyes továbbképzési programok a különböző területeken nem egyforma intenzitásúak, nem kiegyensúlyozott a minőségük, és nem mérhető egységesen az eredményességük. Számunkra megnyugtató lehet, hogy a kulturális területek ágazatai közül a könyvtári szakterületen akkreditált tanfolyamok száma sokszorososa a többi rokon ágazatban akkreditált képzéseknek, akár azok összességéhez is viszonyítva, jelentős nagyságrendbeli különbségek vannak. Sajnálatos módon azzal, hogy három évvel ezelőtt átmenetileg felfüggesztették a jogszabály szerint egyébként kötelező továbbképzések központi, rendszeres és kiszámítható támogatását, a képzéseken való részvétel erősen függ a pályázati lehetőségektől. Az elmúlt években futó, a könyvtári szakterületet is érintő TÁMOP-pályázatok némelyikében kötelező elem volt a képzés beépítése, ennek köszönhetően a továbbképzési tanfolyamok is prosperálhattak. Most, hogy a pályázatok lecsengőben vannak, újak pedig még nem léptek a helyükbe, nem csoda, ha olyan jelentések érkeznek, hogy jelentkezők hiánya miatt a tanfolyamok el sem indulnak. Nincs olyan fórum, ahol ezt a könyvtárosok és a könyvtárvezetők fel ne vetnék. A problémáról szó volt az Országos Könyvtárügyi Konferencián, és így volt az IKSZ és az MKE közös életpálya-bizottsági ülésein is. Életpálya-javaslatunkban továbbítottuk azt az ajánlást, hogy a továbbképzések anyagi háttérének biztosításán, kiszámíthatóságán és fenntarthatóvá tételén föltétlenül szeretnénk javítani, hiszen e nélkül nem képzelhető el az életpálya-modell működése sem. Sikerként könyvelhetjük el, hogy a kérések egy része meghallgatásra talált, a továbbképzések átgondolása bekerült a kulturális életpálya-modell alapfeltételei közé.

– *Szükséges-e tartalmilag és képzési forma, illetve az eszközrendszer (például távoktatás, webes fizetés vagy nyílt regisztrációjú tanfolyamok) szempontjából is megújítani a képzési programokat?*

– A gazdag továbbképzési választék mellett is szükség van a kínálat bővítésére. Ha az elvégzett tanfolyamokat figyelembe szeretnénk venni a minősítéseknél, a programokat olyan szempontból is szükséges lesz felülvizsgálni, hogyan lehet összehangolni és egységes mérési indikátorokkal jelezni az elsajátított tudásanyag, a megszerzett készségek és képességek mértékét, vagy hogyan lehetséges egységes rendszerbe foglalni és összemérhető eredményeket prezentálni úgy, hogy azokat fel lehessen használni a különféle minősítési eljárásokban.

A távoktatási formák akkreditálásának nincs semmilyen akadály, egyelőre azonban még csak egy ilyen kérelem érkezett. Ha valaki távoktatási tanfolyam megalapítását fontolgatná, a megfelelő platformot a képzési intézménynek kell biztosítania. Ahol rendelkezésre áll e-learning rendszer, ott könyvtáros továbbképzési program is kialakítható, ez nem gond. A nehézség inkább az, hogy 2011 óta közigazgatási keretek között folyik a programok akkreditációja. Így nincs módja a bizottságnak olyan javaslatokat tenni, amelyek a programok átdolgozásával hatékonyabbá tennék a tanulást, illetve motiválóbba, vonzóbbá alakíthatnák a tartalmukat. Biztató viszont, hogy a kulturális életpályamodellben is megjelent a továbbképzések átgondolásának igénye. Érdemes felvetni a képzések közvetlen támogatásának az ötletét is.

Az életpályamodell fontos eleme a bérfejlesztés, ez az, amit már mindenki nagyon vár. Azt gondolom, hogy a bérfejlesztés mellett az anyagi biztonság és az erkölcsi megbecsülés is mindenképpen fontos karriergondozó elem. Bízunk abban, hogy akárhogyan is alakulnak még egyes részletkérdések az életpályamodell szerkezetében, bevezetése a jelenleginél sokkal jobb helyzetet teremt a könyvtári hivatás gyakorlóinak számára.

– *Köszönöm a beszélgetést!*

JEGYZETEK

1. IFLA Trend Report (honlap) <http://trends.ifla.org/>
2. Cape Town Deklaration. IFLA WLIC 2015, Cape Town <http://www.ifla.org/files/assets/wlic/2015/documents/cape-town-declaration-of-ministers.pdf>
3. IFLA's Strategic Directions 2016-2021. Draft Full Version 7. 2015. <http://www.ifla.org/files/assets/hq/officers/key-documents/introducing-the-new-ifla-strategic-plan-and-key-initiatives-draft-for-discussion.pdf>
4. IFLA Standards <http://www.ifla.org/standards>
5. IFLA's Strategic Directions 2016-2021. Draft Full Version 7. 2015. <http://www.ifla.org/files/assets/hq/officers/key-documents/introducing-the-new-ifla-strategic-plan-and-key-initiatives-draft-for-discussion.pdf>
6. Building Strong Library Associations <http://www.ifla.org/bsla>
7. 150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet

Szabálytalan esszé a könyvtárosságról

Írásom többféle értelemben is szabálytalan, bár a *szabálytalan* jelző idézőjelet kívánna meg. Mindenekelőtt arról van szó, hogy az általam használt formára legjobban illő meghatározás nem valamely kézikönyvből, lexikonból, de még csak nem is a Wikipédiából származik, hanem egy prezentációból. Ennek megfelelően az esszé egy szakmai témáról szóló, a szerző saját látásmódját is kifejező, elemző leírásként határozható meg.¹ Aligha árulok el titkot, ha megírom, hogy ezúttal mindebből az egyéni látásmód a fontos számomra, még akkor is, ha mások gondolatai is bőven szerepelni fognak dolgozatomban.

Természetesen nemcsak ez a „szabálytalanság” forrása, hanem az is, hogy ebben az írásomra többnyire blogbejegyzésekre hivatkozom. Igaz, ezek nem akármilyenek. Tapasztalom ugyanis, hogy a blogokon – ahogyan az interneten általában is – egyaránt találunk jól megalapozott állításokat tartalmazó írásokat, és olyanokat, amelyeknek eleve a valódi vagy a virtuális papírkosárban volna a helye. A kettő közötti tartomány ráadásul igen széles.

A „pozitív oldal” reprezentánsaként említhetem David Bawden *Occasional Informationist*² elnevezésű blogját. Más „minőségi” blogokhoz és gyakran folyóiratok blog-szerű változataihoz hasonlóan az itt található bejegyzések között több is van, amelyik számos szakirodalmi hivatkozást tartalmaz. Az *Occasional Informationist* blog fontos sajátossága, hogy olvasói gyakran találkoznak a nagy tekintélyű *Journal of Documentation* szerkesztőségi közleményeivel, mivel a szerkesztő – nevezetesen David Bawden – ide is elhelyezi ezeknek az érdekes és értékes írásoknak egy részét. Ezeket a blogbejegyzéseket természetesen ingyenesen olvashatják azok is, akik nem előfizetői a folyóiratnak.

Bawden a londoni City Egyetem Könyvtár- és Információtudományi Tanszékének professzora. A tanszék neve ezúttal igen fontos. Egy blogbejegyzésében Bawden ugyanis arról ír, hogy több mint harminc évvel ezelőtt éppen a többi tanszéktől való különbözőségüket kívánták hangsúlyozni, amikor az *Információtudományi Tanszék* elnevezést választották, még akkor is, ha hallgatóik jelentős részben akkoriban könyvtárosként helyezkedett el. A mostani változtatásnak, vagyis a könyvtártudomány beemelésének, pontosabban a *könyvtár- és információtudomány* elnevezés újrafelfedezésének több oka is van. Miközben más intézmények továbbra is az információtudományi jelleget hangsúlyozzák, sőt az iSchool

nevet vették fel, a City Egyetem oktatói nemcsak különbözni kívánnak, hanem hisznek a könyvtárban, mint olyan intézményben, amely értékeket hordoz.³

Bár idehaza a kedélyeket az kavarta fel, méghozzá joggal, hogy felmerült az informatikus könyvtáros mesterszak, netán az alapszak megszüntetésének lehetősége, mégis érdemes belepillantanunk Lyn Robinson blogbejegyzésébe, amelynek címét a következőképpen fordíthatjuk le magyar nyelvre: „*Ne menj könyvtárszakra, úgysem tanulsz ott semmi hasznosat.*” Az ezzel kapcsolatos, magabiztos és elutasító érvek nagyjából ugyanazok, amit a címben közöl. Arról szól, hogy a könyvtáros képzés (nevezzük így) elavult módon értelmezi a digitális információnak a modern világban betöltött szerepét. Ehhez jön még annak deklarálása, hogy az informatikus könyvtáros végzettséggel nem lehet elhelyezkedni, ami sokaknak ismerősen csenghet idehaza is.

Robinson 2006 óta az informatikai és könyvtártudományi mesterszak felelőse a City Egyetemen, tehát bőséges tapasztalattal rendelkezik a könyvtárosok képzéséről. Szerinte azok, akik elégedetlenek a brit könyvtáros képzéssel, hiányolják az olyan általános készségek oktatását, mint a táblázatkezelők használata, vagy a marketing- és reklám-ismertetek, netán a kommunikáció. Jómagam csak a Szent István Egyetemen, Jászberényben folyó képzés kapcsán mondhatom el, hogy a számítástechnikai készségek kiemelt helyet kapnak, de a menedzsment-vonatkozású tárgyakról sem feledkezünk meg, tehát a marketing és a reklám sem hiányzik. Hogy ebben a tekintetben és több, még említendő tárgy kapcsán milyen képet kapunk a többi hazai könyvtáros képző intézmény gyakorlatáról, azt azok vezetői tudnák megmondani, valószínűleg választ adva arra is, hogy mit kellene oktatunk, legyen szó alapképzésről vagy mesterképzésről.

A kommunikációnak a képzésben elfoglalt helye viszont valóban összetett kérdéseket vet fel. Robinson ugyanis a jó íráskészséget és érvelést, a team-munkát, sőt a vezetői készségeket is ide érti. Megítélésem szerint az utóbbi talán inkább a mesterképzésben kellene, hogy jelen legyen. A teamekben végzett és a projektmunka viszont része a mi képzésünknek is. Az íráskészség fejlesztését azonban valóban hiányoljuk. Ahogy azt már korábbi írásaimban is kifejtettem, a bolognai alapképzési programok magyarországi bevezetésekor pont az maradt ki, ami a mintául vett angolszász típusú képzésnek talán leginkább az erőssége: a szaktárgyaktól független, közismereti, értelmiségképző tárgyak kiemelt szerepe. Erről nem a könyvtáros képző intézmények tehetnek, és mindez nemcsak az informatikus könyvtáros szakot jellemzi, amely ráadásul viszonylag sokat őrzött meg a közismereti tárgyakból.⁴ Mindeközben mégiscsak az a helyzet, hogy a meggyőzést szolgáló írásokhoz kötődő készségek és műfajok oktatásra nincs megfelelő tantervi keret, ezért a hallgatók többnyire valamilyen teljesítménykényszer hatására, netán a végzés után, nehéz helyzetekbe kerülve szembesülnek ezekkel. Mi, Jászberényben azért egy keveset tudunk foglalkozni referátumok, pályázatok írásával, a prezentációkészítéshez kötődő érveléssel; továbbá a kutatásmódszertan tantárgynak a szakdolgozatok írásához kötődő része ad némi gyakorlatot a fogalmazás és érvelés gyakorlásához. Mindazonáltal úgy látom, hogy ez messze nem elég.

Közben, egy tekintetben biztosan hasonlítunk angol kollégáinkhoz. Az elmélet és a gyakorlat között feszülő ellentét, a képzés és a munkáltatók elvárásai közötti különbség itt is és ott is megvan.

Az elmélet és gyakorlat kapcsolatának egy másik szeletéről Bawden is szól. Arról van szó, hogy különböző felmérések adatai azt mutatják, hogy a szakirodalom egyre kisebb

részt képviselik a gyakorló könyvtárosok által írt cikkek, ráadásul ezek a cikkek kevés szakirodalomra épülnek, és ritkábban hivatkoznak rájuk, tehát kisebb mértékben részei a tudományosságnak. Emellett a tudományos és a gyakorlati írások témáinak sokszor kevés köze van egymáshoz. A kiutat ebből az ellentmondásos helyzetből egyrészt új publikációs formák jelentenek, másrészt a kutatóknak meg kell értenie, hogy milyen fontosak a gyakorlati kérdések. A másik oldalon, a gyakorlatban dolgozó szakembereknek tudniuk kell, hogy a kutatás fontos a gyakorlat számára.⁵ A könyvtár- és információtudomány hazai publikációs fórumai nem különülnek el ilyen élesen egymástól, hiszen az elmúlt egy-két évben viharos időket megélt könyvtári folyóiratok egyaránt közölnek elméleti és gyakorlati irányultságú írásokat.

Az oktatás tartalmára visszatérve, látható, hogy a City Egyetem nagy súlyt helyez néhány témakörre.⁶ Ezek egy része már hagyományosan jelen van a mi képzésükben is, mások viszont újak. Érdemes tehát megnéznünk, hogy az általuk kiemelt témákban⁷ mi mit tudunk letenni az asztalra, siránkozás és öndicséret nélkül, figyelmen kívül hagyva az eltérő lehetőségeket.

Bár Jászberényben nincs mesterképzés, a kutatómódszertant kétszeresen is fontosnak tartjuk. Egyrészt azt szeretnénk elérni, hogy minél jobb szakdolgozatok szülessenek, másrészt úgy gondoljuk, hogy hallgatóinkat valamennyire fel kell készítenünk a kutatókat segítő könyvtárosi szerepek betöltésére. A kutatómódszertanhoz kötődő témákon kívül ezt szolgálja az is, hogy hallgatók megismerik a kutatási adatok fontosságához kötődő könyvtárosi szerepek jelentőségét. Ez a kérdéskör egyébként azok közé a témák közé tartozik, amelyekkel kapcsolatban előfordulhat, hogy pályájuk során sohasem fognak találkozni velük, viszont nem lenne teljes a képzés, ha legalább említés szintjén nem szembesülnének ezekkel a (többnyire új, sőt néha múlandó) fogalmakkal, elképzelésekkel és módszerekkel. Amivel viszont talán kevésbé mélyrehatóan tudunk foglalkozni, az a felhasználói viselkedés, de azért hallanak róla hallgatóink. A közösség média használata, a digitális információ hatásai és az információs társadalom jellemzői már nemcsak az említés szintjén vannak jelen, hanem ösztönözzük is a használatukat, például úgy, hogy az oktatási blogunk bejegyzéseihez minden hallgatónak hozzá kell szólnia. A tágabb értelemben vett információpolitika is előkerül, igaz, elsősorban hazai vonatkozásai okán. Végül, de nem utolsó sorban az információforrások oktatása hagyományos tárgy, amelynek fontossága a digitális világban bekövetkezett változások ellenére is megkérdőjelezhetetlen.

A Robinson által mondottakhoz Bawden még hozzáteszi, hogy **ha azt mondjuk, hogy manapság nem a gyűjtemények, hanem a szolgáltatások a fontosabbak, akkor ne felejtjük el, hogy a könyvtárak még mindig az információról és a tudásról szólnak. Különböznem könyvtárak, hanem kávézók, galériák lennének**, amelyek fontos szerepet töltenek be életünkben, mégsem könyvtárak. Az információ és a tudás viszont dokumentumokban ölt testet. Mindeközben, bár természetük változik, azért a dokumentumok dokumentumok maradnak. Az adott körülmények között használható dokumentumok száma pedig több mint egy, és ha ugyanolyan jellegű dokumentumokból több áll rendelkezésre, az már gyűjtemény. Bár a gyűjtemények természete az azokat alkotó dokumentumok természetével együtt változik, a könyvtári és információs világ központja a dokumentum és a gyűjtemény marad.⁸

És jegyezzük meg, bár valóban vannak új típusú dokumentumok, a hagyományos formák iránti igény is növekedni látszik, így a nyomtatott könyvek népszerűsége megmaradt, míg az e-könyvek népszerűsége csökken. Ezen kívül újra divatba jöttek az analóg hanglemezek, emellett – miközben úgy tűnt fel, hogy a fényképezés visszafordíthatatlanul digitálissá vált – a filmes fényképezés és a sötétkamrák is megmaradtak. Azt is látjuk, hogy a „lassú információ” is feljövőben van, például akkor, amikor a felnőtteknek szóló kifestőkönyvek a bestseller-listákon szerepelnek.⁹

JEGYZETEK

1. Ágoston Magdolna – Németh László: *Áz esszé. Segédlet tanulóknak és tanároknak*. Power Point bemutató.
<http://slideplayer.hu/slide/2105144/>
2. <http://theoccasionalinformationist.com/>
3. Bawden, D. On being Library and Information Science. Blogbejegyzés a The Occasional Informationist blogon, 2014. november 11.
<http://theoccasionalinformationist.com/2014/11/19/on-being-library-and-information-science/>
4. Koltay Tibor: A könyvtáros írni tanul. Egy utópia vázlat. = Könyvtári Figyelő. 50. évf., 1. sz. 2004., 97-105. p. ; Koltay Tibor: Könyvtárosképzés, vagy a könyvtári munkára való felkészítés? Késhegyre menő viták nélkül. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 55. évf., 3. sz. 2008., 147-149. p.
5. Bawden, D.: LIS research and practice; still opponents? Blogbejegyzés a The Occasional Informationist blogon, 2015. március 6.
<http://theoccasionalinformationist.com/2015/03/06/lis-research-and-practice-still-opponents/>
6. Robinson, L. (2015) Don't go to library school: you won't learn anything useful. Blogbejegyzés a thelynxiblog blogon 2015. május 11.
<http://thelynxiblog.com/2015/05/10/dont-go-to-library-school-you-wont-learn-anything-useful/>
7. Robinson i.m.
8. Bawden, D.: On not going to library school. Blogbejegyzés a The Occasional Informationist blogon, 2015. május 11.
<http://theoccasionalinformationist.com/2015/05/11/on-not-going-to-library-school/>
9. Bawden, D.: The Janus face of documentation. Blogbejegyzés a The Occasional Informationist blogon, 2015. május 6.
<http://theoccasionalinformationist.com/2015/05/06/the-janus-face-of-documentation/>

Könyvtár, tudomány, könyvtártudomány

Példakép a XXI. században? *Role model*? Ez legalább annyira szánalmasan hangzik, mint amikor megpróbáljuk magyarra fordítani a szakmánkban manapság divatos frázisokat; például *best practices* „legjobb gyakorlatok”, *mission statement* „küldetésnyilatkozat”, *knowledge transfer* „tudásátadás”. Az olyanokról nem is beszélve, mint a *strategic plan*, ami engem speciel az ötéves tervre emlékeztet, vagy a *national pride* „nemzeti büszkeség”, amelyek esetleges használata politikai és egyéb töltettel is rendelkezik.

A harcedzett középkorú generáció még jól emlékszik azokra az időkre, amikor a közvetlen főnök *per definitionem* szóba sem jöhetett, mint követendő példa, sem szakmailag, sem emberileg – történelmi-geopolitikai okokból, ahogy szoktuk mondani. Mert ugyebár csak elretentő példa lehet az olyan vezető, aki mutyiban hazalopja a kincstári véccépapírt vagy a beosztottait magánügyei intézésére és a leltárkönyv kreatív megmásítására instruálja retorziók kilátásba helyezésével. Az Anonim Alkoholisták *Nagy könyvé*n szocializálódott könyvtárosként, gyakran jutnak eszembe a következő főnevek a példakép helyett: *liars, cheats and thieves*, vagyis hazugok, csalók és tolvajok, de ezzel máris elkalandozna az olvasó és a szerző egyaránt. Hogyan igazodik el az ember a káoszban, *fearless leader* vagyis a félelmet nem ismerő vezér nélkül? Megpróbálja felmérni a situációt, majd reflektál rá, végül pedig berendezkedik a túlélésre egyéni és a helyzethez alkalmazkodó stratégiák alkalmazásával. Ez a módszer még sose hagyott cserben. Az angol két szót is használ, *evaluate* és *assess*, az első inkább az értékelésre, míg a második a helyzetfelmérése utal. Az írások ebben a számban inkább az utóbbi körül kalandoznak, amint a könyvtártudomány mai állapotát kívánják feltérképezni. Reményeink azonban messzemenőek: szeretnénk egy folyamatot elindítani, amely segítené, hogy a könyvtár és könyvtáros a tudomány infrastruktúrájában megfelelő helyet találjon, és a bútorzat része helyett a folyamat szerves részévé váljon – annak tudomásulvételével, hogy a betegesen hazudozó főnök ugyanúgy az infrastruktúra része, mint a véccépapír. Túlélés helyett pedig esetleg merészebb tervek is elképzelhetők.

„Az egy nagyon okos ember”

Példaképek hiányában, korabeli szóhasználatban „az egy nagyon okos ember” kifejezéssel illettük azokat az egyéneket, akikre valóban érdemes volt odafigyelni, akiktől valóban tanulhatott az ember. Ebbe a kategóriába tartozik Damjanovich Sándor, a DOTE akkori Biofizikai Intézetének tanszékvezető professzora, akinek szakmai bölcsességére már annyi írásomban utaltam. Egyik kedvencemet most megismétlem: hogy a csudába tudta valaki 1982-ben, hogy csak a margarétafejes írógéppel írt szövegeket érdemes amerikai szaklapoknak elküldeni? Érvelése az volt, hogy ha a technológia terén nem jutottunk el még a margarétafejig, akkor hogyan várhatnának el tőlünk egy szilárd tudományos alapokon nyugvó, publikálásra alkalmas tanulmányt a folyóirat-szerkesztők. Hogyan vennének bennünket komolyan? Személyes tapasztalataira alapozó írásában¹ Damjanovich professzor úr egyike az első tudósoknak, akik széles látókörrrel és nagyobb távlatokból tekintenek a tudomány infrastruktúrájára – 1993-ban. Jóllehet, a cikkben a könyvtárról nem esik szó, mint annak eleméről, de hogy a könyvtár komoly tényezőnek számított nála forrásként a tudományos életben való navigáláshoz, arra bizonyítéknak legyen elég személyem, az akkor frissen végzett angol szakos, akit könyvtárosi munkakörben alkalmazott 1982-ben, folytatva a más angol szakos könyvtáros-fordító-tolmács-levelező-konferencia-szervező munkatársak hagyományos feladatkeretét. Ugyanis Damjanovich professzor azt is jól tudta, hogy az idegen nyelvek magas szintű ismerete is szorosan hozzátartozik a tudomány műveléséhez. A tanszéki könyvtár helye, közvetlenül a tanszékvezetői irodával szemben, a kettő között a titkárnő irodájával, mintegy szimbolikusan is jelezte mindkettő fontosságát. A tudományos világról ott szerzett tudás és tapasztalat javamra szolgál azóta is, hiszen sikerült mindezt átmentenem, nemcsak a szó történelmi-politikai, hanem földrajzi értelmében is. A gyakorlat azt mutatja, hogy szinte mindent le lehet fordítani a magyarországi 1982-ből az amerikai 2015-re.

Egy másik nagy hatású tudós, akire érdemes odafigyelni több évtized távlatából is az apai ágon magyar származású E. M. Jellinek. Kalandos élete², széleskörű ismeretei, tapasztalatai és sokoldalú egyénisége lehetővé tették, hogy az összképet (*big picture*, újabb lefordíthatatlan klisé) szem előtt tartva, irányítása alatt az alkoholtudomány hőskorában kialakuló Yale Alkoholtudományi Intézet öt nagy területet fogjon át: kutatás, kezelés, oktatás, tudományos művek kiadása és tudományos ismeretterjesztés. A bibliográfiai osztály végső soron a könyvtár alapításához vezetett, a tudományág kialakulásának mintegy „melléktermékeként”.

A *3K* jelen számának létrejötté napjaink egyik ilyen „nagyon okos ember”-e, Thomas Babor, egy könyvtárosok számára tartott konferencia-előadásának köszönhető, a vele készített interjú ugyancsak ebben a számban olvasható. Az alkoholtudomány infrastruktúráját elemző előadás gondolkodtatott el a napfényes San Diegóban a fókabélik meglátogatása után, hogy vajon mi a helyzet a könyvtártudománnyal, hogyan töltik be szerepüket a könyvtártudományi infrastruktúra elemei, amelyeknek tevékeny részese vagyok mint könyvtáros, oktató, szerkesztő, szerző, előadó, szakmai szövetség tisztviselője, mentor, fordító és néha döntéshozó.

A könyvtártudomány infrastruktúrája

A könyvtárak mai állapota, a használati szokások változásai és a könyvtárosok munkakörüének átalakulása sok cikk, előadás, hivatalos és magánvádisputa témája szóban és írásban. Azonban nem született átfogó felmérés a magyar könyvtártudomány infrastruktúrájának egészéről, beleértve annak minden egyes elemét (könyvtárak és könyvtárosok, szakmai szervezetek, folyóiratok és konferenciák, a finanszírozás és a pályázatok rendszere satöbbi). Mintha szakmai szervezetekről írni, róluk felmérést készíteni nem igazán számítana tudománynak. Az egyedi konferencia-beszámolók adnak csupán némi képet arról, hogy a könyvtárosok közül kik és milyen hazai konferenciákon vesznek részt.

Folyóiratokról és folyóirat-adatbázisokról ellenben az elmúlt ötven évben közel száz ismertető, cikk és tanulmány jelent meg a tudomány és kultúra számos területéről³, mint például az irodalom és irodalomtudomány, társadalom- és orvostudomány, történelem és hungarológia, valamint a folyóirat-kiadás, -terjesztés és -digitalizálás kérdéseiről. A könyvtári témákkal foglalkozó időszaki kiadványokról is viszonylag szép számban készültek összefoglaló tanulmányok, elsősorban valamilyen jelentős évforduló alkalmából és a lap jóvoltából. Ilyen többek között a *Könyv és könyvtár*ról szóló írás az ötvenéves évfordulóján,⁴ vagy a *Könyv és Nevelés* 2008. évi, tízedik évfolyamának írásai a 4. számban⁵. Kiemelkedik Pogány György adatokban és hivatkozásokban gazdag, két részletben közölt történeti összefoglalója a *Könyvtári Figyelő* hatvan évéről 2014-ben⁶, amely fantasztikus mennyiségű anyagot rendszerezve nyújt áttekintést nemcsak a folyóirat, de a könyvtári szakma szinté infrastruktúráját érintő eleméről. Megemlítenéd még például *Múltunkból* című rovat a *Könyvtári Figyelő*ben, amely az e-könyvekről és egyéb technológiai újdonságokról szóló művek mellett szerényen meghúzódva nemcsak történeti háttérként szolgál a szakma számára, hanem a sokszor annyira fontos önértékelés és reflektálás fórumának is helyet ad.

A folyóiratok kitekintő és külföldi írásokat szemlélő rovataiban szép számmal olvashatunk idegen tájak könyvtárainról, kiadványairól, szervezeteiről és konferenciáiról nyelvismerettel rendelkező és az utazás testi-lelki-anyagi nehézségeit vállaló kollégák tollából. A tanulmányok és beszámolók nélkül honnan is tudnánk, hogy az IFLA mennyire és milyen régóta benne él a magyar könyvtárosi köztudatban? A kérdőívek és magánbeszélgetések alapján ismeretes, hogy a nemzetközi szervezetek közül az IFLA szakmai munkáját kíséri a legnagyobb érdeklődés a mai és a korosabb könyvtárosok körében. A MATARKA 35 cikket mutat, amelynek IFLA szerepel a címében, hírekkel és konferencia-beszámolókkal együttvéve pedig 132 szöveg jelenik meg a lekérdezés során. A legtöbb könyvtáros az IFLA egyik konferenciájára szeretne eljutni. Ami a múltat és a megvalósítatlan terveket illeti, annak sincs a szakma híján, amire remek példa Kovács Máté elmaradt előadása az 1972-ben Budapesten rendezett IFLA-kongresszuson a könyvtáros képzés magyarországi rendszeréről, amelyet a *Könyvtári Figyelő* 2013-ban közölt Kovács Ilona és Bényei Miklós jóvoltából⁷.

Miért érdemes a könyvtártudomány infrastruktúrájára nagyobb figyelmet fordítani? A tudományoknak a társadalom fejlődésében betöltött szerepéhez nem fér kétség, ebben a fejlesztések irányát meghatározók is egyetértenek. Ezen belül viszont, hogy mikor és hova irányítsanak anyagi forrásokat, már jóval kisebb az összhang. A könyvtárak pedig mintha mindig a sor végén kullognának, amikor elhangzik a *Széjjám, nyílj meg!* Az információhoz való hozzáférés robbanásszerű változása, a nyitott tudomány, a határokat többé nem ismerő együttműködés, a tudósok mobilitása és nyelvismerete, a publikálási lehetőségek

nemzetközi szintre történő kiterjedése, a publikációs szokások változása, az átlátható kutatás, és sorolhatnánk tovább a radikálisan új fejleményeket, amelyek a tudományos könyvtárakkal kapcsolatos elvárásokat befolyásolják. Felkészült mindezekre a könyvtáros szakma? Megfelelőek és elegendőek-e a szakmai folyóiratok? Milyen a könyvtáros konferenciák színvonala? Eljutnak-e oda a könyvtárosok? Mit visznek haza? A tapasztalataikat vajon közreadják-e otthoni beszámókon vagy a helyi hírlevélben? Lefordítják és értelmezik a hallottakat? Megemésztik mindezt vagy csak regurgitálnak? Hogy állunk a nemzetközi porondon? Konferenciák, publikáció, szakmai szervezetek? Sorolhatnánk a jelen helyzetet felmérő kérdéseinket tovább. És mi a helyzet a jövő könyvtáros generációját illetően? Az egyetemi-főiskolai képzés mennyire készíti fel a hallgatókat a tudományos kutató könyvtárosi pályára? Eljutnak-e konferenciákra, sikerül felkelteni az érdeklődést a folyamatos szakmai továbbképzés iránti igényt helyes szakmai viselkedési formák kialakításával? A számban olvasható írások részben választ adnak a fenti kérdésekre, részben pedig követendő példákat szándékoztunk a közönség elé tárni a meglehetősen diktatórikus módon válogatott szerzőkkel és interjúalanyokkal. De ennek is megvan a maga kis története, amit a világ minden kincséért sem szeretnék elhallgatni!

Felhívás keringőre

A szám cikkeinek minél nagyobb változatosságát szem előtt tartva és a tömegek közös bölcsességére számítva megróbtuk a könyvtáros kollégákat párbeszédre ösztönözni a mindannyiunkat foglalkoztató témákról. A mostanában divatos módon, egy körkérdést kiszervezve, arra számítottunk, hogy bőven lesznek önként jelentkező, jó tollú és a témával kapcsolatban mondanivalóval is rendelkező szerzők. Személy szerint még azon is aggódtam, hogy miként fogom a nekem nem tetsző, akarom mondani, a tematikus számba nem illő szövegeket udvariasan elutasítani. Erre nem került sor. Könnyen megvádolhatnak azzal, hogy a szám szerzőit a barátaim, ismerőseim és közvetlen kollégáim köréből választottam. Ez mind igaz. Ők voltak azok mindkét kontinensen, akik kérésemre meg is írták, és időre szállították, amit megígértek. A madarat tolláról esete? Egy biztos, a lehetőség adott volt egy igen széles szakmai kör számára, és mégis kevesen éltek vele, de az okok kutatása egy másik cikk témája lehet – persze csak, ha valaki hajlandó lesz megírni!

A közösségi médiának sem ellensége, sem pártfogója nem vagyok, használok, amikor értelmét látom. Egyik kedvencem szakmai téren egy könyvtárosokat tömörítő, viszonylag új, de tevékeny Facebook-csoport, ami annak apropóján jött létre, hogy a *Könyvtári Figyelő* 2015-ben megalázóan kevés pályázati támogatást kapott. A folyóiratok jövőjéért aggódó könyvtárosok, oktatók és szerkesztők csoportja egy listán összefoglalta, hogy a *Könyvtári Figyelő* milyen értékeket közvetít és milyen szerepet játszik a hazai és nemzetközi szakmai életben, és egyben kérte a szakma támogatását a megjelenéshez. Idézet a nyílt levélből:

„A *Könyvtári Figyelő* évek óta finanszírozási nehézségekkel küzd, aminek következtében az elmúlt években több jelentős változtatási kényszert kellett elszemvednie: a terjedelm csökkentése, a szerzői honoráriumok megszüntetése, vegyes, nyomtatott és elektronikus megjelenés, a *Külföldi folyóirat-figyelő* rovat nyomtatásban történő megjelenésének megszüntetése, az archiválás ütemének csökkenése stb.”

A szégyenteljes támogatás-csökkenésről szóló passzust, amely hangsúlyozza, hogy már a további megjelenés is veszélybe került, most mellőznénk, de a Facebook archiválta. Figyelemre méltó azonban az a lista, amely a folyóirat értékeit sorolja fel, mint hogy „min-

den megjelenő írás lektorálásán esik át” és „valamennyi publikáció angol nyelvű abstracttal jelenik meg” a nemzetközi könyvtári, könyvtártudományi szakmai közéletbe történő bekapcsolódás érdekében. Emellett a folyóiratot „a nemzetközi könyvtár- és információtudományi szakirodalmi adatbázisok mindegyike referálja”, valamint „a hazai releváns és mértékadó szakirodalmi adatbázisok is feldolgozzák”. Két gyakran elfeledett tényező zárja az erős érvek sorát. Magam sem gondoltam arra, hogy „az írások meghatározó alapját jelentik az informatikus könyvtáros képzésnek és továbbképzésnek”. Ha jól emlékszem, az viszont nekem jutott az eszembe, hogy a lap „jelentős szerepet vállal a magyar szakmai és tudományos szaknyelv gondozásában”.

A nyílt levél a minél szélesebb szakmai körökben való terjesztése érdekében jött létre 2015 áprilisában egy Facebook közösség Könyvtárosok Dolgozószobája néven az OSZK Könyvtártudományi Szakkönyvtárának virtuális olvasótermeként. A csoport jelenleg, októberben 900-nál is több tagot mondhat magáénak. A Katalist levelezőlistája mellett itt tettem közzé egy felhívást cikkírára és vélemény-nyilvánításra, névvel vagy név nélkül, amit egy rövidke, mindössze tíz kérdésből álló kérdéssorral támogattam meg. Mátis előrebocsátom, nem igazi, komoly kérdőívről van szó, hanem *SurveyMonkey*, vagyis amatőr munka – nem reprezentatív példa, és kizárólag saját kíváncsiságomat volt hivatott kielégíteni, illetve a leendő szerzőknek szolgált támpontként a szám központi témáiról. Az adatokat bizalmasan kezeltem (rajtam kívül senki nem tud magyarul a könyvtárban), majd a lezárás után annak rendje-módja szerint töröltem.

A szakmai felmérések és kérdőívek helyzete egyszerűen jellemezhető: mindenkinek tele van a puttonya velük, hogy népszerűsítsem szerkesztőnk szójátékát. Kinek van akár fél órája is (extra fél óra, semmi közvetlen haszon), hogy mindenféle kérdésekre válaszoljasson? De általában mégis kitöltjük, legyen az kolléga vagy szakdolgozatot író hallgató, megesik a szívünk. A könyvtárosok már csak ilyen rendes népek (érdekes, ez az angolban is egy abszolút nem odaillő többes szám: *good people*). Nos, nem ez történt. Cikk írására senki sem vállalkozott. Az alig kétszámjegyű válaszadó megjegyzései viszont rendkívül tanulságosak. Így hát „magad uram”, ezekből szeretnék megosztani egy csokorra valót. Ahol bírtam cérnával, megkíséreltem megőrizni szakmai higgadtságomat, és változtatás nélkül idézni a megjegyzéseket, a kibicnek semmi sem drága alapon. Nem mindig sikerült, bár „*ügykeztem*”.

Kérdések és válaszok

Az első kérdések a szakmai szervezetek szerepére és jövőjére kérdeztek rá. *Milyen jelentősége van a szakmai szervezeteknek a könyvtárosok munkájában? Van-e jövője egyáltalán a szakmai szervezeteknek?* A beérkezett válaszok, levelek és magánbeszélgetések alapján megállapíthatjuk, hogy a többség nagy jelentőséget tulajdonít a szakmai szervezetek működésének és fennmaradásának. A szervezeteket rendkívül fontosnak tekinti a szakma saját berkein belül. A felhozott pozitívumok közt van a közösségteremtés, a csoporttudat erősítése, az információszerzés, az informális tapasztalatcserére, a kölcsönös támogatás és a könyvtárosoknak nyújtott szolgáltatások. A szakmai érdekérvényesítő szerep már a könyvtáron túl mutat. Válaszadóink nagy és gyakran kiaknázatlan lehetőségeket látnak a szervezetekben a véleményformálás, lobbizás, érdekvédelem és az irányító szervekkel való kapcsolattartás terén.

Kifogások és elutasító megjegyzések is akadtak szép számmal. Volt olyan válaszadó, aki szerint a szakmai szövetségek egyáltalán nincsenek hatással a könyvtárosok munkájára. Mások a szervezetek nagy számát és átláthatatlanságát panaszolták, illetve hogy az elszigetelten működő csoportok munkája nem koordinált, így tudásuk és tapasztalataik nem összegződnek. A jövőt illetően elhangzott, hogy csak akkor van értelme bármilyen szervezetet fenntartani, ha az valóban felvállalja és képviseli a szakma kurrens és kényes kérdéseit, illetve ha a csoportok meg tudják tartani (illetve el tudják érni) progresszivitásukat, innovatív magatartásukat. Egyébként csupán gittegyletek, írta egy kolléga. De láttam sóhivatal megnevezést is. Többen javasolták, hogy a szervezetek aktívabban képviseljék a könyvtárosok érdekeit. Mások a szervezetek tagságának átlagéletkorát latolgatva aggódtak a jövőért, illetve a status quo-t foggal-körömmel védelmező vezetésről panaszkodtak bizonyos szakmai szövetségekben. Először itt olvastam szomorúan a később gyakran visszatérő válaszokat, amelyek arról tanúskodtak, hogy sok könyvtáros számára az idő és az anyagiak jelentősen korlátozzák a szakmai tevékenységeket. Az aktív részvétel engedélyhez kötöttségét pedig egyszerűen nem tudom feldolgozni 2015-ben. A pozitív és negatív válaszok egybecsengenek a szervezetek jövőjére vonatkozó jóslattal: csak az erős szakmai csoportoknak lehet jövője.

A második kérdés, ami lényegében az elsőt egészítette ki személyesebb vonatkozásokkal, így hangzott: *Milyen szempontok játszottak szerepet abban, hogy belépjenek egy könyvtáros szakmai szervezetbe, illetve hogy ott valamilyen vezetőségi testületi funkciót betöltsenek? Ha nem tagjai szakmai szervezeteknek, akkor melyek azok a legfontosabb szempontok, amelyek meggátolták vagy akadályozták a belépést?* A legtöbben a szakmai fejlődést, a szakmai kapcsolatteremtés lehetőségét, informális, nem hierarchikus, szakmai-emberi kapcsolatok kiépítését jelölték meg a belépés fő okának, az általános kíváncsiságon túl. A szakmai hírekről való gyors értesülés és a közösségi tudat építése mellett az újabb lehetőségek kiaknázása, sőt a rosszabb helyzetben lévők támogatása is a listára került. Figyelemreméltó az a válaszadó, aki akkor vállalt vezetőségi posztot, amikor úgy érezte, hogy elegendő tudással és tapasztalattal rendelkezik ahhoz, hogy a közösséget szolgálhatja. A nemes célok mellett akadtak olyanok is, akik feketén-fehéren kijelentették, hogy a kedvezményre jogosító kártya megszerzése és múzeumokba való ingyenes bejutás volt a fő szempont. A negatív hozzáállásuk szerint nincs értelme a tagságnak, ha a szervezet nem rendelkezik megfelelő érdekérvényesítő szereppel és hatalommal. Mások arról írnak, hogy beléptek ugyan, majd gyorsan ki is léptek vagy szüneteltették tagságukat, mert úgy érezték, a szervezet nem halad előre, vagy nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, például a szakmai diskurzusok terén. Érdekes volt a külföldi szakmai szervezeti tagságról olvasni, amelyekből – az egyik válaszadó bevallása szerint – sokkal többet profitál. Mások a magyar könyvtáros egyesület vezetőségének működését kívülről átláthatatlannak ítélik, és arról panaszkodnak, hogy a szekciók tessék-lássék módon működnek, és a szervezet nem nyújt semmiféle szolgáltatást a szakmának. Ezzel párhuzamos egy másik bejegyzés, amelynek szerzője egy kérdéssel válaszolt: *„Minek lépjek be? Nem kapok információt a belépés hasznáról, céljáról, értelméről”*. Többen a tagok egyéni ambícióinak túltengését és a saját karrier építésének középpontba helyezését hozták fel a belépés ellenérvéként. A javaslatok között szerepelt a szakmailag innovatív, felsőbb képviselőre alkalmas vezetés, amely kerüli a részrehajlást, a provincializmust és protekcionizmust, ellenben képes szakmai irányvonalak meghatározására. A legmegdöbbentőbb mégsem az érdemek és eredmények hiányáról történő panaszkodás volt, hanem

könyvtáros szervezetekről lévén szó, az információ hiánya a szervezet működésével és szerepével kapcsolatban. A mai információban túltengő, marketinges, imázsépítéses világban ritkán olvas az ember ilyesmit: „annyira nem kaptam információt, hogy a tagdíj esedékes befizetéséről sem értesítettek, és így ki is kerültem az egyesületből” – írta egy válaszadó.

Változatosságképpen a jövő könyvtáros-generációjáról és oktatásáról szolt a következő kérdés: *Hogyan látják a könyvtár szakos hallgatók illetve pályakezdő könyvtárosok lehetőségeit a szakmai szervezetekben? Mit tudnak nyújtani a szakmai szervezetek nekik?* A válaszok ismét széles skálán mozogtak, egyrészt kiemelték a szervezetek nyújtotta lehetőséget a szakmai szocializációra, kibontakozásra, sőt kiemelkedésre. Példaként felmerült az MKE Vándorgyűlésre rendszeresen járó ELTE-s hallgatók (évente kb. 15-20 fő) esete, akik az egyetemi HÖK-től pályáztak pénz segítségével jutnak el a konferenciára. A válaszadó azonban rögtön hozzátette, hogy az MKE nem él igazán a lehetőséggel, és nem próbálja meg bevonni őket a szervezet munkájába. Jó kezdeményezésként említették a könyvtáros hallgatókról szóló kerekasztal beszélgetéseket, amelyeknek nem lett folytatása a továbbiakban. Hiányolták a rendezvények és szervezeti tagság kifejezetten egyetemistáknak szóló propagálását is. Mások ennél élesebben fogalmaztak, és kijelentették, hogy a szakmai szervezetek semmit nem kínálnak a pályakezdőknek. Többen megjegyezték, hogy milyen nehéz helyzetben vannak a fiatal könyvtárosok, és hogy újoncként nehéz beépülni a szakmai szervezetekbe. Ott ugyanis túltengenek az „öregek”, az unalmas programokról és avult kommunikációs módszerekről nem is beszélve. A javaslatok egy része arra vonatkozott, hogy a szakmai szervezeteknek fel kellene vállalni a jövő könyvtárosainak mentorálását, fel kellene karolni a hallgatókat, és lehetőséget kellene adni számukra arra, hogy lelkesedésükkel és ötleteikkel lökést adjanak a szakmai szervezetnek. Az egyik forma az önkéntes tevékenység lehetne a szervezetekben. Egy válaszadó megjegyezte, hogy támogatás hiányában az ambíciózusabb fiatalok inkább a nemzetközi szervezetek felé orientálódnak. mivel a külföldi példákból többet tanulhatnak.

A következő kérdéscsoport a publikálásra és a szakmai folyóiratok fogadtatására vonatkozott. Örömmel jelenthetem, hogy szinte minden válaszadó olvassa valamelyik szaklapot, online és nyomtatott formában egyaránt. Egyesek az új számokat kísérik figyelemmel, egy válaszadó, saját bevallása szerint, minden lapot elolvas, sőt, a teljes folyóiratot betűről betűre! A legtöbben azonban munkájukhoz, egy adott témában kísérik figyelemmel a szakirodalmat. Főleg saját kutatáshoz és tanulmányíráshoz olvasnak szaklapokat, amikor idézhető forrásokat keresnek. A témák között szinte minden megtalálható, a konkrét kutatással és adatokkal alátámasztottak komoly szakmai tanulmányoktól kezdve az informatikával, digitális kompetenciákkal és olvasásnépszerűsítéssel foglalkozó műveken át a szakmai aktualásokat közlő rövidebb írásokig, kis színes cikkeig. Érdekes volt azt hallani, hogy mennyien kedvelik a válogatásokat és tematikus számokat. Sokan időhiányról panaszkodnak, hiába az egyszerű hozzáférés. Igen jó volt olvasni a rengeteg elismerő megjegyzést a *Könyvtári Figyelőről* és a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárosról*. Figyelemreméltó az észrevétel, hogy nem igazán létezik olvasmányos, könnyedebb, magazinszerű könyvtáros lap, és egyik válaszadó szívesen venne egy nívós, színes, képes, akár online lapot, tele aktuális információval, gyakran frissítve.

A legtöbb válaszadó évente többször is publikál elsősorban hazai tudományos folyóiratokban, a *Könyvtári Figyelő*ben, a *3K*-ban és a *TMT*-ben. Többször egyetértenek, hogy a publikálás a szakmai előmenetelt szolgálja és tekintélyt jelent, bár olyan véleményt

is olvashattunk, hogy abszolút semmi értelme publikálni, mert nincs miről, nincsenek eredmények. Feltűnt, hogy mennyien említették a felkérésre készült írásokat, illetve a nagyobb motivációjukat az íráshoz, amikor szerkesztői megkeresésre dolgoznak egy témán. Az angolszász területek 10-20 százalékos elfogadási arányát ismerve, ami a beérkezett, nem felkérésre írt cikkeket illeti, ez számomra óriási meglepetés volt. A tényekhez az is hozzátartozik, hogy a lektorált amerikai könyvtáros folyóiratokban az úgynevezett felkért (*commissioned*) cikkek is általában a hagyományos rigorózus két szakmai bírálós referáláson esnek át. Egy válaszadó, aki eddig mindig felkérésre publikált, azt is megjegyezte, hogy az lenne az igazi, ha önmaga találna fórumot mondanivalójának. Egyik másik bejegyzés szerint sok szakterületen „*lasszóval kell fogni a szerzőket*”, ez minőségi visszaesést is jelenthet. Remek ötletnek tartom viszont, hogy egy adott folyóirat vagy valamelyik szakmai szervezet cikkírára ösztönző projektet indítson.

Többeket is érdekelt volna, hogy egyáltalán kik publikálnak, és kifogásolták, hogy könyvtárosként dolgozók közül csak keveseknek adatik meg a lehetőség, holott a tőlük származó írások lennének a legérdekesebbek és legtanulságosabbak. Az igényes publikációhoz szükséges időbefektetés ugyancsak felmerült, de említésre került a közvetlen könyvtári munka előnye helyezése a publikálással szemben, mint például az olvasókkal való kapcsolat fenntartása. Egy másik korlátozó tényező kétségtelenül az anyagi elismerés hiánya, hiszen a publikációik többségéért nem jár tiszteletdíj. Mások szerint bár a fizetség bármikor jól jönne, hiszen a kutatásnak anyagi vonzatai is vannak, mégsem a honorárium a meghatározó a publikálásban, hanem, hogy legyen mondanivaló. Szükséges még az inspiráló környezet és a szakmai elfogadás is a kollégák szerint. A külföldön is publikálók fontosnak tartják azt az itthoni szakmai kommunikáció formálása és a külföldi jó gyakorlatok bemutatása szempontjából. Ennek különösen örültem, mert a megjegyzések részben arról is tanúsodtak, hogy mennyire kevésbé ismeri a hazai közönség a külföldi publikációs szokásokat és követelményeket, amit Damjanovich professzor annak idején annyira belénk sulykolt. Egy válaszadó keserűen megjegyezte, hogy az angol nyelvterületen dolgozók számára bizonyára nem „kenyérpénzt” jelent a publikációk ellenértéke. Tapasztalatból mondom, ennél sokkal rosszabb a helyzet. A nem publikálók vagy a nem minőségi lapokban publikálók miféleképpen bizony könnyen állás nélkül találhatják magukat. A *Publish or Perish*, egy zseniális magyar fordítás szerint „Írj vagy leírnak!” elvének megtapasztalása az ember saját bőrén gyorsan a publikáláshoz szoktatja a pályakezdőt, ha továbbra is az adott szakterületen kíván dolgozni.

Érdekesen alakultak a folyóiratok nyomtatott és elektronikus verziójára vonatkozó vélemények. Van, aki kategorikusan elveti a nyomtatott változatot, hiszen az online változat gyorsabban elérhető. Ezzel szemben egy másik válaszadó szerint a nyomtatott folyóirat egyfajta garanciát adhat a minőségre és a színvonalra. Az angol nyelvű folyóiratok szemlélése ugyancsak egyes érzelmeket váltott ki. Egyik kollégánk egyáltalán nem bízik az ilyen válogatásban, és az eredeti cikkekből saját maga szeret szemelgetni. Egy másik hozzászóló szerint a szemlélés nagy előnye, hogy jó tárgyszavazással gyorsan visszakereshető egy-egy téma a külföldi szakirodalomban. A magyar nyelvű folyóiratokat senki sem akarja teljesen kizárni. A könyvtárosok fontosnak tartják, hogy magyar nyelven írjunk. Ezzel nem áll szöges ellentétben az a vélemény, amit többen is hangsúlyoznak, miszerint az információszolgáltató szakterületen nem nélkülözhető az idegen nyelv ismerete. Bár sokan nem tudnak megfelelő szinten angolul, az angol nyelvű absztrakt elősegítheti a szaknyelvi

tudás megszerzését, írta egy válaszadó. A teljes kép visszaadása érdekében nem hagyhatjuk ki azt a markáns megjegyzést sem, amely szerint „megengedhetetlen szakmai hiba, sőt, bűn lenne, ha a könyvtárügyben egyébként is meglévő angol nyelvű (és mögötte meglévő amerikai) dominancia (kultúra) teljesen elnyomná az európai és a nemzeti sajátosságokat”. Ráadásul veszélybe kerülne a nemzeti szakmai nyelv fejlődése is, tette hozzá.

Az utolsó nagy kérdéscsoport a konferenciáról kérdezősködött, nemcsak a részvételt, hanem az előadásokat, posztereket, illetve a lehetőségeket illetően. A többség elsősorban hazai konferenciákra jár, átlagosan három-öt alkalommal évente. Külföldre szinte már alig jutnak el a megkérdezettek. Leginkább közeli országokba utaznak, vagyis csak akkor, ha a költségek számukra még megfizethetők. Nincs a könyvtáraknak pénze ilyesmire, panaszkodtak többen. Saját fizetésből pedig nem tudják finanszírozni a külföldi utat. Aki eljut, annak fontos a korábban kialakított nemzetközi kapcsolatrendszer ápolása, bővítése, a nemzetközi szakmai diskurzusban való részvétel. Van, aki mindig tart előadást vagy visz posztert, mások a rutin hiányára hivatkozva soha. Érdekes felfedezés, hogy a magyar konferenciákon milyen kevés a lehetőség poszterek bemutatására. Többek szerint pedig ez a forma hasznos lehetne, mert így talán többen vállalnának szakmai bemutatkozást a saját területről. A külföldi eseményeket illetően a legtöbb megkérdezett az IFLA, MLA, Internet Librarian és az EAHIL konferenciájára menne legszívesebben – egy lottó ötös esetén. Egyesek minden évben és többször is utaznának – ha egyáltalán a szakmában maradnék, tette hozzá valaki.

Végezetül arra kérdeztünk rá, hogy mi az oka annak, hogy a könyvtárosok nem tudnak aktívabban részt venni a könyvtáros szakma tudományos életében (szakmai szervezetek, továbbképzések, konferenciák, publikálás). A legtöbben egyszerűen anyagi és családi okokra hivatkoztak, illetve, hogy a mindennapi feladatok teljesen lekötik őket. A túlterheltség és időhiány miatt a hétköznapi munka és a kutatás-publikálás is nehezen összeegyeztethető, mások pedig, akik egyszemélyes könyvtárban dolgoznak, hétköznapi, napközben nem tudnak elmenni semmilyen rendezvényre. Többen megjegyezték, hogy hátráltatja előmenetelüket, hogy nem vesznek részt aktívabban a rendezvényeken, de az idő- és fedezethiány nagy úr. Volt, aki a motivációja hiányát a szakma belterjességének tulajdonította. Egy szűk, belső kört emlegettek, akiket gyakran felkérnek, még akkor is, ha „mondandójuk minősége kívánivalót hagy maga után”, és ahova nem feltétlen szakmai-tudományos érdek révén lehet bekerülni. Egy-egy őszintébb válaszadó beismerte a tehetség és kurrens kutatási témák hiányát, illetve a külföldi publikálás vonatkozásában a nem megfelelő nyelvismeretet.

Üzenet és eszmei mondanivaló?

Mindebből mi ebből a tanulság? – illene megkérdezni egy összegző írás végén. Őszintén szólva, fogalmam sincs. Lejárt az eszmei mondanivaló kifejezés szavatossága is. *A helyzet reménytelen, de nem komoly*, idézhetnénk inkább. Tanuljunk külföldtől és más szakterületektől? Mindenképpen! A folyóirat-szerkesztők más szerkesztőktől, a könyvtárosok a többi könyvtárostól, a szerkesztők a könyvtárosoktól, és viszont. Sorolhatnám még. Ha léteznek nemzetközi szervezetek, amelyek lehetőséget nyújtanak ilyesmire, mint az IFLA vagy a szenvedélybetegségekkel foglalkozó tudományos szövetségek öntevékeny metacsoportja (ICARA), akkor érdemes azok munkájába bekapcsolódni, aktív szerepet

vállalni, poszterrel jelentkezni vagy előadni konferenciájukon, publikálni szakfolyóiratukban vagy hírlevelükben, sőt tisztséget vállalni.

A könyvtárszakos hallgatók mentorálása, bevezetése a szakmába a gyakorlati oldal hangsúlyozásával, szervezeten vagy magánakció keretében, sok öröm forrása lehet a tapasztaltabb könyvtáros életében, sőt, oda-vissza működik. És az ember mindig tanulhat valami újat a lelkes fiataloktól. A pályán sok mindent elért kollégák pedig nemcsak tapasztalataikat adják át a jövő nemzedékének, hanem tanítványaik sikerében is osztozhatnak. A „jól nevelt” diákok gyorsabban haladnak előre, amiben a mentor nemcsak segíthet, hanem mérföldköveiket simán és pragmatikusan elkönyvelheti magának is, mint én a két diákom cikkét ebben a számban, amelyeket lelkesen és könnyedén fordítottam.

Egy lépéssel tovább menve, egy Magyarországon szervezett nemzetközi konferenciának akár évekre nyúló tudományos és tudománypolitikai hatásai lehetnek. A konferencia-szervezés sok munkát és nagy körültekintést igényel, de hazánkat ez helyezheti vissza leglátványosabban az adott tudomány világtérképére. Ez az üzenete egy másik interjúnak ebben a számban, ami a szenvedélybetegségekkel foglalkozó tudományos szövetségek konferenciáját vendégül látó Demetrovics professzorral készült. Egy ugyancsak Budapesten tartott konferencia, az ISAJE, vagyis az addiktológiai tudományos folyóiratok szerkesztőinek augusztusi találkozója annak is szép példája, hogy a látszólag egymással versengő lapok és szervezetek mennyire összetarthatnak, ahogyan aktív szerepet vállalnak egy sor közös probléma feltérképezésében és megoldásában. Hogy mind a két konferenciának volt könyvtáros meghívottja is, az viszont szakmánk elismertségét jelzi az addiktológia tudományának infrastruktúrájában.

Mielőtt bárki is a szememre vetné a messziről jött ember szavainak elviselhetetlen könnyűségét, és – talán joggal – nem bocsátkozna hasonló, szakmai sorsát esetleg végzetesen megpecsételő okoskodásba, meg kell vallanom gyakorlott jelöltként, hogy a *career suicide*, vagyis a szakmai öngyilkosság gondolata csak mint gondolat riasztó. A gyakorlatban sokkal nehezebb igazán magas hegyet vagy mély szakadékot találni. Legfeljebb egy darabig ferde szemmel néznek ránk, ha egyedül nyitottuk meg Pandóra szelencéjének virtuális változatát. Viszont eddigi tapasztalataim szerint mindig vannak vállalkozó szellemű tettestársak, valamint kevésbé konfrontációs megoldások is. **A közös cél mégis csak az, hogy elismerjenek bennünket, mint a tudomány infrastruktúrájának számottevő elemét.** A könyvtár soha nem volt és soha nem lesz bevételt generáló egység a nagy egészben, jöhet akármilyen menő decentralizált biznisz modellt, mint mostanság az RCM (*Responsibility Center Management*, amelyben az anyagi felelősség az egyes alszervezeteket illeti, például a könyvtárat az egyetemen belül). Ennek ellenére a szakmai vonatkozások anyagi terheit valahogyan csak bele kellene csempészni a költségvetésbe, elvégre szakmai befektetésről van szó. Nem újdonság, hogy a szakmai továbbképzés, a konferenciára utazás, a kutatás, a publikálás és a szakmai szervezetekben végzett munka időbe és pénzbe kerül. A nívós tudományhoz nívós infrastruktúra dukál: margarétafejes írógép és harmincöt éves korra minimum egy elsőszerzős összefoglaló tanulmány mindenkinek. Az összes nehézség ellenére tenni kell dolgunkat, otthon és itthon, szoktam mondani. A külföldi tapasztalatokból „a kis országoknak csak akkor van igazán haszna, ha az így nyert tudást,

*tapasztalatot és kapcsolatot hozamentjük. Ehhez az itthoni feltételeket is meg kell teremteni, különben a legjobbaink elhagynak bennünket*⁸ Nos, ehhez egy téglát én is letettem, ismét.

JEGYZETEK

1. Damjanovich Sándor: A kutatás szabadsága (most és mindörökké). = Debreceni Szemle, 1994. 1. sz. 88-95. p.
2. Hajnal Ward Judit, Bejarano, William. Az addikciótudomány történetéből: E. M. Jellinek. = Orvosi Könyvtárak. 2015. 12. évf. 1. sz. 13-28. p.
3. A magyar adatbázisok lekérdezése, az eredmények rendszerezése és a teljes szövegek összegyűjtése Gál Klaudia egyetemi hallgató munkája egy úttörő vállalkozás, a virtuális gyakor nok formájában: A szerző ezúton fejezi ki hálás köszönetét Gál Klaudiának és Koltay Tibornak a lehetőségért.
4. Imre Mihály: Ötvenéves a Könyv és Könyvtár. Könyv és könyvtár : könyvtártudományi és bibliográfiai tanulmányok és közlemények: a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának évkönyve, 2008. 30. köt. 7-11. p.
5. Könyv és Nevelés, 2008. 4. szám.
6. Pogány György: A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama 1. rész (1955–1968) = Könyvtári Figyelő, 2014. (60. évf.) 3. sz. 331–344. p., és Pogány György: A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama 2. rész: (1969–2014) = Könyvtári Figyelő, 2014. (60. évf.) 4. sz. 493–513. p.
7. Kovács Máté elmaradt előadása az IFLA budapesti kongresszusán: „A könyvtárosképzés rendszere Magyarországon” Közli: Bényei Miklós. = Könyvtári Figyelő, 2013. (59. évf.) 3. sz. 501-528. p.
8. Damjanovich, idézett mű, 95. p.

Pro Scientia Aranyérem

Országos tudományos diákköri dolgozatával Pro Scientia Aranyérmet nyert

JÁVORKA BRIGITTA,

a Könyvtári intézet munkatársa.

Továbbá neki ítelték oda a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának különdíját is, amelyet „Az információs műveltség fejlesztésének lehetőségei: tapasztalatok a könyvtárbuszon” című dolgozatában feltárt innovációs értékek alapján érdemelt ki.

A kitüntetettnek szívből gratulálunk!

Az addiktológia tudományának infrastruktúrája

Interjú Thomas Baborral

Thomas Babor, a Connecticut állambeli UConn Health Egyetem Közegészségügyi és Egészségtudományi Központjának intézetvezető professzora az egyik legnagyobb hatással és befolyással rendelkező tudós az addiktológia kutatásának területén. Az alkohol- és kábítószerfogyasztáshoz kapcsolódó kulturális és szociális tényezők, szokások és szabályozások, valamint mindezek társadalmi és történeti hátterének kutatójaként ismeretes oktató-kutató publikációs listája magáért beszél; több száz tanulmányára több ezren hivatkoztak. Babor professzor a szakmában viszont nemcsak széleskörű tudományos tevékenységéről ismert, hanem a szakmai infrastruktúra és a tudomány megatrendjeinek, vagyis globális tendenciának elhivatott szakembereként is. A kutatásfinanszírozás, a tudományos tevékenységek és a szakmai szervezetek szakértője folyóirat-kiadás és szerkesztés terén is komoly gyakorlati tapasztalattal rendelkezik. Az *Addiction* című brit folyóirat társszerkesztője volt 1993-tól, majd 2015. július 1-jétől egy másik nagymúltú amerikai tudományos folyóirat, a *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* (JSAD) főszerkesztője. Az alábbi interjú az addiktológiai könyvtárosok szakmai hírlevelében (*SALIS News*) az idén megjelent interjú részlete, és Babor professzor jóvoltából a magyar közönség számára átdolgozott változata. Megjelenésének aktualitását az adja, hogy 2015 augusztusában Budapesten tartotta második konferenciáját az ICARA, az addiktológiai tudományos szervezetek nemzetközi metaszövetsége¹. Az elsősorban kutatással foglalkozó szakmai társaságokat és szövetségeket tömörítő szervezetet abból a célból hozták létre, hogy a tagszervezetek egységes álláspontra jussanak a legfontosabb kérdésekben, illetve egymást és a fejlődő világ addiktológiai szervezeteinek törekvéseit támogassák. Az érintett tudósok és kutatók kezdeményezésére létrehozott multidiszciplináris szervezet, az ICARA (<http://icara.uconn.edu>) az alkohol, dohány és egyéb drogok kutatásával foglalkozó szakmai szervezetek egész világot behálózó szövetsége. Létrejöttére azért volt szükség, mert a nemzetközi szövetség tagszervezetei sokkal könnyebben részesülhetnek a különböző szervezetekben felhalmozódott tudásból és tapasztalatokból. A gyakran kis taglétszámmal működő szervezetek hasonló szolgáltatásokat nyújtanak tagjaik számára, mint például konferenciák szervezése, tudományos folyóiratok publikálása, információs bázisok és honlapok fenntartása, de ez idáig nem volt lehetőségük arra, hogy a terheket egymással megosztva közös fórumon vitassák meg hasonló problémáikat és a jobb körülményeket és lehetősé-

¹ A konferencia helyszínéként az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara szolgált, a házigazda Demetrovics Zsolt volt, a vele készített interjú ugyanebben a számban olvasható.

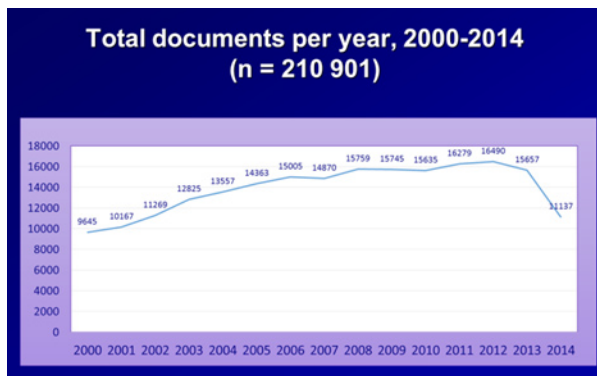
geket teremtsenek. Sorolhatnánk még az előnyöket, de a magyar közönség számára talán a legjelentősebb a szakmai integritás szabályainak megvitatása és a gazdaságilag hátrányos helyzetben lévő országok tudományos szervezeteinek támogatása.

2015-ben az addiktológiai könyvtárosok konferenciáján San Diegóban Babor professzor úr egy rendkívül lebilincselő és gondolatébresztő előadást tartott az addiktológia tudományának infrastruktúrájáról. A hallgatóság nagy lelkesedéssel fogadta a hallottakat, mivel professzor úr a könyvtárosokat és információs szakembereket – a szakmai infrastruktúra szerves részeként – fontos tényezőnek tekinti a szenvedélybetegségekkel foglalkozó tudományokban. Első kérdéseink arra vonatkozik, hogy a sok szerep közepette, amelyeket professzor úr betölt, mint például kutató, szerző, szerkesztő, hogy csak egy néhányat említsünk, hogyan került érdeklődésének középpontjába tudomány infrastruktúrája?

– Ahogyan az ember halad előre a pályája során valamelyik szenvedélybetegségekkel foglalkozó tudományágban, előbb-utóbb óhatatlanul is szembetalálja magát az infrastruktúra különböző elemeivel, mint a tudományfinanszírozás, a kutatóközpontok és tanszékek, ahol kutatók végzik munkájukat, az addiktológiai folyóiratok és a szakmai szövetségek. Mindezek aktív részeseként természetes volt, hogy felmerüljön bennem az érdeklődés, hogy miképp is működik ez a rendszer, és hogy vajon megfelel-e az elvárásoknak. Az infrastruktúra feltérképezéséhez pedig részben azért fogtam hozzá, mert alapképzettségem közegészségügyi szakember és szociálpszichológus, vagyis állandóan az foglalkoztat, hogy a különféle szociális struktúrák hogyan működnek, és hogy betöltik-e szerepüket céljuk elérése érdekében – ami ez esetben a társadalom egészségügyi állapotának javítása. A szenvedélybetegségekkel foglalkozó ágazat értelemszerűen az egyik legfiatalabb tudomány. Intézményeinek már nagy hagyományai vannak, amelyek közül számosnak a munkájában részt vettem. Ezek nagy hatással voltak pályafutásomra és gondolkodásomra. Rendkívüli módon érdekel, hogyan jöttek létre az intézményes keretek, és hogy az addiktológia – mint interdiszciplináris tudomány – képes-e megfelelni a hozzá fűzött társadalmi igényeknek. A fentiek mind befolyásolták és megokolják azt, hogy miért vált fontossá számomra az infrastruktúra kutatása. Emellett nagyon érdekel a történelem is. Már jó kétszáz évvel ezelőtt voltak tudósok, akik aktívan tevékenykedtek az alkohol-, majd később a drogtudományok területén. A szabályozások kialakítása mellett arra kerestek választ, hogyan lehet megoldani mindazokat a problémákat, amelyeket ezen szerek használata okoz a társadalom számára. A józansági mozgalom (*Temperance Movement*) kiépítette a saját infrastruktúráját, ami egy sor tudománytörténeti elemzés tárgyává vált, de az addiktológia jelenkori tudományának értékelése sokkal kevesebbet foglalkoztat. Ha az ember megnézi közelebbről a jelenkori addiktológia tudományát, fantasztikus, hogy a növekedés milyen drámai módon történt, és tudományág mennyire globálissá vált.

Előadásában professzor úr vázolta az addiktológia tudományának jelenlegi infrastruktúráját, amelynek főbb részei a tudományt finanszírozó állami szervezetek, a tudományos folyóiratok, a szakmai szervezetek, a kutatóközpontok, a tudományos fókuszot és a minősítést nyújtó oktatóprogramok, a tudósok, akik az alkoholfogyasztás genetikai, biológiai, klinikai, pszichológiai, gazdasági és szociális aspektusait vizsgálják, valamint végül, de nem utolsósorban a csökkenő számú addiktológiai könyvtárak. Melyek voltak az utóbbi évtized legnagyobb változásai, módosulásai, és mennyire stabil vagy labilis az addiktológia tudományának infrastruktúrája 2015-ben?

– Remek kérdés! Az elmúlt ötven vagy hatvan évhez képest mintha enyhe változások kezdődtek volna. Az egyik ilyen, amit egy ábrán bemutatam, az volt, hogy úgy tűnik, hogy az elmúlt években, egy tizenöt éves éves folyamatos emelkedést követően, mostanában csökkenő tendenciát mutat a tudományos publikációk száma az addiktológiában. A múlt században ugyanis a növekedés exponenciális volt. A XX. században robbanásszerűen megugrott az addiktológiai publikációk száma, most viszont visszaesést láthatunk a tudományos eredmények közlésében. Míg a felívelő tendenciák sokat ígértek a szakma számára, soha nem tudjuk, hogy mennyire stabil egy ilyen változás, különösen gazdasági recesszió idején, amikor egyre kevesebb állami támogatás jut az orvosbiológiai és társadalomtudományi kutatásokra.

– A mostani változásokat és tendenciákat csak egy hosszabb történelmi hullám kontextusában lehet majd értékelni. A XIX. századra visszatekintve, akkor indult hatalmas növekedésnek a tudományos publikálás, különösen az alkohol hatásait, illetve a józansági mozgalom (*Temperance Movement*) tevékenységét és annak szabályozó-korlátozó hatásait illetően. Ezzel párhuzamos növekedést mutat az orvosi tudományos közösség publikációs tevékenysége. A XIX. század vége felé indultak a tudományos folyóiratok, mint az amerikai *Journal of Inebriety*. A XIX. század végén és a XX. század elején specializált kezelőintézetek egész sora jött létre. Úgy gondolom, hogy mindezekből rengeteget tanulhatunk a XXI. században. Az első világháború idején kezdődött és 1930-as évekig tartott alkoholtilalom idején drámai módon csökkentek a józansági mozgalommal kapcsolatos tevékenységek, a kezelési szolgáltatások és egyáltalán mindenféle kutatás az addikciótudomány terén. Az 1920-as évekre, amikor az alkoholtilalom életben lépett és virágozott az Egyesült Államokban, Kanadában és néhány európai országban, teljesen elhalt a szenvedélybetegségek iránti tudományos érdeklődés, és ugyancsak megszűntek a kései XIX. században kialakult egészségügyi szolgáltatások. Bezártak a kezelési központok, leállt a tudományos tevékenység, és az alkoholtudomány nem volt képes megújulni egészen a Yale Alkoholtudományi Központjának létrejöttéig, az 1940-es évek tájékán. Mindebből számunkra ma az a tanulság, hogy a gazdasági nehézségek és globális politikai nyugtalanság idején megszűnik az igény arra, hogy egy tájékozott és jól képzett tudományos közösség tudományos igényű tanácsaival szolgálja a döntéshozókat és a jogalkotókat. Ha ez az igény nincs meg, akkor az addiktológiai tudományok eltűnnek. És amikor ez megtörténik, akkor az intézményes emlékezet is eltűnik, egyetemben mindazokkal az egyé-

nekkel, akik ezekben az intézményekben dolgoztak, és képesek lettek volna megőrizni ezt a tudást. Később ezeket újra fel kell találni, ami bizony jó ideig eltarthat. Az 1970-es évekig kellett várunk arra, hogy az amerikai szövetségi kormány és számos európai állam ismét elkezdjen befektetni az addiktológiai tudományokba, és az addikció iránti érdeklődés megújuljon. Az elmúlt hatvan év során a fejlődés szinte folyamatosnak mondható és általában véve exponenciális. Ez kiváló tendencia a szakma számára, de nem folytatódhat a végtelenségig.

Előadásában professzor úr szintén vázolta az addiktológia tudományok megatrendjeit, mint például az említett exponenciális növekedés, a földrajzi koncentráció, az alkohol- és drogtudományok egybeolvadása, a szakmai infrastruktúra globalizációja és a nemzetközi együttműködés, egyebek között. Véleménye szerint információ-szervezés és -terjesztés az addiktológiában követi-e ezeket a megatrendeket? Van-e olyan, amit a könyvtárosok jobban csinálhatnának annak érdekében, hogy lépést tartsanak ezekkel a tendenciákkal?

– A könyvtárosok mindezeknek a tendenciáknak a kellős közepén vannak. Néha, amikor az ember a dolgok sűrűjében találja magát, nem érzékeli, hogy mi történik körülötte. Az alkohol- és drogtudományi könyvtárban dolgozó könyvtárosok és információspecialisták már régóta globális méretekben tevékenykednek abban az értelemben, hogy megosztják az információt a könyvtárak között a különböző országokban. Földrajzilag az addiktológiai tudományok és az információtudomány elsősorban szintén a fejlett országokra és különösen az angol nyelvterületre összpontosul. Viszont a szerényebb forrásokkal rendelkező országok is kezdenek utolérni bennünket – egy újabb tendencia, amire érdemes odafigyelni [...]

– Ismeretes, hogy a drog- és alkoholtudományok szakterületei összeolvadtak. Ennek részben az az oka, hogy ugyanez történik az utcán és a közösségben, hiszen az emberek egyszerre vagy felváltva több káros anyagot használnak. Korábban esetleg csak egyfajta drogot használtak és egyfajta betegséggel kezelték őket. Manapság gyakran polidrog-használatról beszélünk, vagyis egyszerre több szer visszaélészerű használatának káros hatásaival kell szembenéznünk. Az addiktológiai könyvtárosok megelőzik a korukat abban az értelemben hogy a könyvtárakban az alkohol- és a drogtudományok már régen egy helyre kerültek. Úgy gondolom, hogy az információtudomány különösen jó pozícióban van ahhoz, hogy kihasználja az említett megatrendeket. A könyvtárosok azok, akik a legjobban tudják dokumentálni, hogy milyen hatással van a technológia az addiktológia-tudomány eredményeinek felhalmozódására és megosztására, illetve hogy a technológia hogyan hat a szerhasználatra. Említést érdemelnek a könyv- és folyóiratkiadás ugyancsak drámai módon változó tendenciái a digitalizáció terjedése miatt. [...]

Gratulálunk professzor úr új pozíciójához! A nagymúltú folyóirat főszerkesztőjeként – az addiktológiai tudomány távlatait tekintve – hogyan tervezi professzor úr azt, hogy a folyóirat tevékenységét egybehangolja az addiktológia tudományának célkitűzéseivel?

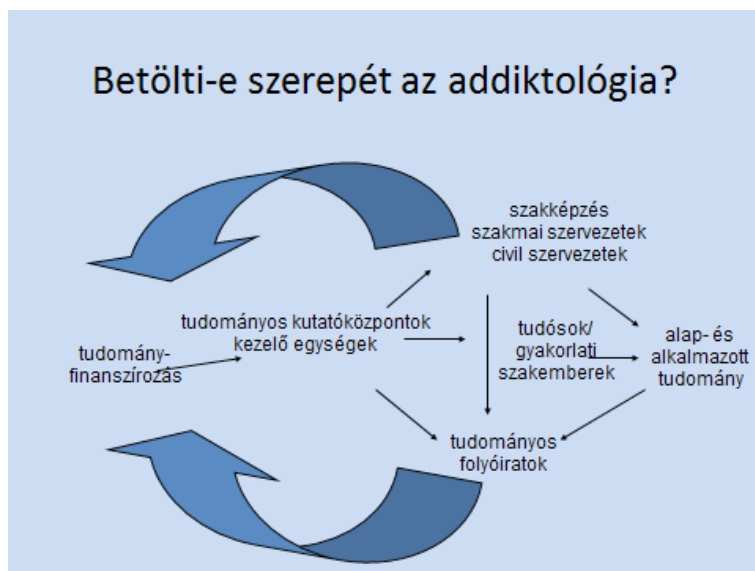
Nagy megtiszteltetés számomra ez a szerepkör. Kapcsolatom a folyóirattal hosszú időre nyúlik vissza, mint szerző, szakmai bíráló és szerkesztő. Nagy tisztelettel adózok a tudományos folyóiratoknak, mivel ezek a legfontosabb források a tudományos információ megosztásában. Az egyik dolog, amivel egy a folyóirat a szélesebb értelemben vett szakma értékét teremthet – és ez egybeesik a JSAD eredeti célkitűzésével – és amit egy igazán kiemelkedő folyóiratnak érdemes tennie az az, hogy a jó minőségű tudomá-

nyos cikkek közlése mellett vezető pozíciót foglaljon el a szakterületen belül a gondolatcserében és párbeszédben is. Szellemi folyóiratként sokkal többet tehetünk azért, hogy jobban meg tudjuk értetni a szakma közelmúltbeli történetét és az infrastruktúrát, amit kialakítottunk. Terveim szerint a folyóiratnak nemcsak első osztályú orvosbiológiai és pszichoszociális kutatási eredményeket kell közreadnia, hanem azt szeretném, ha a folyóirat a szakma legfontosabb kérdéseiről beszélne. Szeretném, ha a lap tudatosabban foglalkozna azzal, hogyan tudjuk kiépíteni az infrastruktúrát, ami az alap és alkalmazott tudást megteremti. Ezek a dolgok nagyon fontosak számomra, de egyedül nem tudom mindezt véghezvinni. Az első dolgom az volt, hogy az addiktológiai tudományokban dolgozó szakemberekhez fordultam, hogy minél többeket bevonjak közülük a folyóirat szerkesztésébe. Ahhoz, hogy reflektálni tudjunk szakterületünkre, a folyóiratnak szoros kapcsolattal kell rendelkeznie mindazokkal, akik az első vonalban dolgoznak. Ezek lennének a kutatók, tudósok, a klinikai és kezelő szakemberek, politikai döntéshozók és a könyvtárosok. Egy folyóirat főszerkesztőjének az a fő feladata, hogy olyan lapot szerkesszen, ami minden érdekelt számára az egymás közötti kommunikáció eszközeként szolgál. A folyóiratnak nemcsak cikkeket kell közölnie, hanem össze kell hoznia a szakmabelieket, hogy párbeszédet kezdeményezzenek egymással. Az addiktológia célkitűzéseit akkor fogjuk tudni igazán segíteni, ha képesek vagyunk a folyóiratot értékkessé, érdekessé és szakmailag relevánssá tenni.

(Az interjú 2015 májusában készült, a magyar közönség számára készült változatot Thomas Babor 2015 októberében hagyta jóvá.)

Hajnal Ward Judit – William Bejarano

Fordította: Hajnal Ward Judit

Nemzetközi problémák, magyar megoldások

Beszélgetés Demetrovics Zsolt professzossal, az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karának dékánjával

Demetrovics Zsolt pszichológus, addiktológus, kulturális antropológus, egyetemi tanár, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar (PPK) Pszichológiai Intézetének igazgatója és a Klinikai Pszichológia és Addiktológia Tanszék vezetője a nyár végén két nagy nemzetközi szervezet konferenciájának házigazdája volt. Az első az ICARA (<http://icara.uconn.edu/>), az addiktológiai tudományos társaságok újonnan alakult nemzetközi szövetsége. Célja, hogy tudományos társaságok nemzetközi hálózatának kiépítésével elősegítse és minden módon támogassa az alkohollal, dohányzással és egyéb drogokkal kapcsolatos kutatásokat a tagországokon belül és nemzetközi szinten. A másik szervezet, az ISAJE (www.parint.org/isajewebsite), az addiktológiai folyóiratok szerkesztőinek nemzetközi szervezete. A 2001-ben létrehozott csoport a referált tudományos addiktológiai folyóiratok kérdéseire összpontosít, és útmutatóként szolgál olyan kényes kérdésekben, mint a publikációs standardok és etikai irányelvek. Ez utóbbi az addiktológiában különös jelentőséggel bír, ha belegondolunk az érdekek ütközésébe, például egy nagy gyógyszergyár vagy az alkoholipar anyagi támogatásával kapcsolatban. A szervezet múltjához szorosan hozzátartozik az 1997-ben megszövegezett „Farmington konszenzus” (www.parint.org/isajewebsite/farmington.htm), amely elsőként fogalmazta meg a szakma etikai elvárásait az addiktológiai tudományos folyóiratok szerzői, bírálói, és szerkesztői számára. Ennek módosítása és napjaink körülményeihez történő hozzáigazítása is témája volt a kétnapos konferenciának az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán. A két szervezet a tervek szerint minden évben más-más országban, egymás után tartja a konferenciáit, mivel van némi átfedés a tagság között.

– Demetrovics professzornak – mint tanszékvezetőnek és dékánnak – millió egyéb elfoglaltsága lehetett az új tanév beköszöntével, miközben két nagyon sikeres rendezvényt vezényelt le minden zökkenő nélkül, a hagyományos magyar vendégszeretet sok apró jelével. Első kérdésünk arra vonatkozik, hogy érzí magát a konferenciák után? Sikerült-e kipihenni a négy nap intenzív munkáját?

– Valóban, az évkezdéssel kicsit nehéz volt összehangolni a konferenciákon való részvételt, de azt hiszem, végül sikerült ezt megoldani.

– *Mi az hogy! Tanúsíthatom, hogy nemcsak aktívan részt vett a munkában, hanem rendkívül jó benyomást keltett, amint fáradhatatlanul végezte a vendéglátó kisebb-nagyobb feladatait. Egy nemzetközi konferencia szervezése nem kis energiát vesz igénybe. Arról nem is beszélve, hogy a nemzetközi szokásoknak megfelelően a tervezés már egy évvel a konferencia előtt megkezdődik. A nagyobb szervezetek évekre előre lekötik a konferencia helyszíneit, és sokszor komoly versengés folyik a rendezés jogáért. Miért gondolta úgy, hogy Budapest és az ELTE megfelelő helyszín lesz, és miért vállalta a házigazda szerepét ilyen nagy borderejű eseményeken?*

– Meggyőződésem, hogy nagyon jó és nagyon fontos, hogy időről időre helyt adjunk nemzetközi konferenciáknak. Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara pedig hagyományosan nagyon aktív e tekintetben. Ha csak az addiktológia területén maradunk, akkor 2008-ban a European Society for Social Drug Research, egy évvel később pedig a European Association of Substance Abuse Research éves konferenciáját szerveztük meg Budapesten, illetve Mátraházán. És a sor folytatható, mert mi adtunk otthont 2012-ben az első nemzetközi konferenciának, amely az új szintetikus drogokkal foglalkozott (First International Conference on Novel Psychoactive Substances, NPS), majd 2013-ban az első viselkedési addikciókkal foglalkozó konferenciára is a Kar rendezésében került sor (1st International Conference on Behavioral Addictions, ICBA), mint ahogyan idén, a folytatást jelentő második ilyen rendezvény is. És 2016 májusában visszatér hozzánk az új szintetikus szerekkel foglalkozó konferencia is; Swansea és Róma után a negyedik konferencia ismét Budapesten lesz. Tehát tapasztalatunk van, és miután a *Journal of Behavioral Addictions* lappal 2012-ben beléptünk az ISAJE szervezetbe, adott volt, hogy felajánlom, hogy nyitottak vagyunk a budapesti szervezésre.

– *Egy nemzetközi konferencia után az ember óhatatlanul is magába néz és reflektál a történetekre. Ennek fontos eleme az állandó hasonlítás, a saját házuk táján történő vizsgálódás. Hogyan látja professzor úr a magyar addiktológiai szakmai szervezetek szerepét hazai és nemzetközi viszonylatban? Milyen jelentősége van a szakmai szervezeteknek? Van-e jövője a szakmai szervezeteknek?*

– A szakmai szervezetek szerepe igen jelentős, különösen egy olyan területen, amely társadalmilag érzékeny problémával foglalkozik, ezért egyrészt óhatatlanul is a szokásosnál nagyobb figyelmet kap a társadalom részéről, másrészt pedig gyakran kerül a politikai kommunikáció központjába. Az addiktológia ezen speciális helyzete előny is, mert a téma sokakat érdekel, s így valóban nem egy elefántcsont-toronyba elzárkózva műveljük. Ugyanakkor veszély is, mert a politikának nagyon kitett területről van szó.

– Magyarországon a szakmai, civil szerveződéseknek hagyományosan nagyon jelentős szerepe van az addiktológiában. A Magyar Addiktológiai Társaság (MAT) mellett, amely a terület legnagyobb és általános szakmai ernyőszervezete, a Magyarországi Ártalomcsökkentők Országos Szakmai Egyesülete (ÁSZ), a Magyar Drogprevenációs és Ártalomcsökkentő Szervezetek Szövetsége (MADÁSZSZ) és a Magyar Drogterápiás Intézetek Szövetsége (MADRISZ) mindenképp megemlítendő szakmai szerveződések. A négy szervezet között ráadásul nagyon komoly együttműködés van, a szakmai fellépéseket minden esetben összehangoljuk, közösen próbálunk célokat elérni. De jellemzi a területet az is, hogy a csökkent állami szerepvállalásra, a civileknek a döntéshozatalba való elégtelen bevonására, valamint az érdekvédelmek elégtelen voltára reflektálva, az addiktológia területén a szakma létrehozta a Kábítószerügyi Civil Koordinációs Testület intézményét, sőt Drogszakmai Civil Ombudsman működik.

– *Hogyan látja a hallgatók, illetve pályakezdeők lehetőségeit a szakmai szervezetekben? Mit tudnak nyújtani a szakmai szervezetek nekik?*

– Ezek a szervezetek jelenthetnek egyfajta bázist, mind a pályakezdeők, mind a már régóta pályán lévők számára. A szakmai háttér, a konferenciák, képzések révén fontosak lehetnek a szakmai identitás erősítésében, és egyfajta közvetítő szerepet is játszhatnak a pályakezdeők részére.

– *Mi a helyzet a tudományos folyóiratok terén? Szép számmal jelentek meg szerkesztők a konferencián. Sok az eszkimó és kevés a foka? Úgy tűnik, hogy rengeteg addiktológiai folyóirat fut párhuzamosan egymás mellett, jóllehet, profiljuk meglehetősen különböző. Abban viszont megegyeznek, hogy a cikkek elutasítási aránya elég magas, tudásom szerint jó, ha a beérkezett kéziratok negyedét közli. Mik az esélyei az Addictologia Hungarica nevű magyar nyelvű szakmai folyóiratnak a nemzetközi pályán egy olyan szakterületen, ahol a munkanyelv többnyire angol, és a magas impaktfaktorú folyóiratokban, angol nyelven megjelent közlemény sokkal többet nyom a latban?*

– Sok az addiktológiai lap, de sok a cikk is, a publikálni vágyó szakember is. Nem mondanám, hogy túlzottan sok a lap. Dinamikusan fejlődő területről van szó, nem véletlen, hogy folyamatosan jönnek létre új lapok, még ebben a kiélezett versenyben is. Ugyanakkor valóban, a nemzeti nyelvű lapok, így az *Addictologia Hungarica* helyzete is nehéz, szinte kilátástalan. Magyarországon, ha olvasóközönség még lenne is talán (néhány száz fő), a szerzők már inkább nemzetközi lapokba írnak. Ez sajnálatos is persze, de örömteli is, hiszen azt jelenti, hogy az elmúlt húsz évben lezajlott az a változás az addiktológia területén, amelynek eredményeképp már nemcsak magunk között beszéljük meg magyarul a kutatási eredményeinket, hanem a nemzetközi szinten tesszük ugyanezt. És a szakemberek többsége is ma már olvas angolul, így elérnek hozzá az új eredmények. Ily módon, miközben sajnálom az *Addictologia Hungarica* megszűnését, hiszen nemcsak a szerkesztőbizottság tagja voltam, hanem a jogelőd *Szenvedélybetegségekre* írtam első cikkeimet, annak örülök, hogy a mai fiatalok már első írásaikat is szélesebb, nemzetközi közönségnek tudják megmutatni.

– *A fiatal magyar tudósok nem csak a nyelvváltás révén kerülhetnek előnyösebb helyzetbe. A könnyen és gyorsan megtalálható elektronikus információ világában tudományos tevékenységük hamarabb felfedezhetővé válik. A nemzetközi porondon való megmérettetés ugyan nagyobb feladatnak tűnik, de jobb lehetőségeket is nyújthat hosszabb távon a tudósnak. Van-e értelme az internet korában nyomtatott szakmai folyóiratokat is kiadni? Fontos a magyar nyelvű változat vagy elég, ha az angol nyelvű folyóiratokból rendszeresen szemlél egy lap magyarul?*

– Én hiszek a nyomtatott példányokban, vagy legalábbis szeretem ezeket, de lehet, hogy az újabb generációknak valóban nincs rá szüksége; nem tudom. A magyar nyelvű folyóiratra egy-egy szűk területen viszont nem biztos, hogy szükség van, pontosabban nem biztos, hogy elegendő kézirat tud születni. Konkrétan, kutatási eredményeket ma már – azt hiszem – kevés értelme van magyarul közölni, hiszen, ha valóban fontosak az eredmények, akkor a nemzetközi térben kell őket publikálni. Kivételt jelenthetnek a kérdőívek, tesztek adaptációi; ezeknél nyilván alapvető, hogy megjelenjenek magyarul is. A másik kivétel az áttekintő tanulmányok. Ezeknek fontos szerepe lehet abban, hogy egy-egy témáról az angolul esetleg nem olvasó szakemberek is friss tájékoztatást kapjanak.

– *Angol nyelvtérleten szakmai folyóiratokban közölni elsősorban presztízskérdés. Nagy megtiszteltetést jelent a könyvtárosnak, ha a tanulmányát a szigorú szakmai bírálókat után közli valamelyik*

folyóirat. Nem jár érte fizetség. Hogyan látják egy hasonló struktúra bevezetését a magyar viszonylatok között?

– Magyar viszonyok között ugyanez a helyzet. A tudományos publikációért nem jár fizetség, sőt, sokszor a szerző direkt módon is investál, mondjuk, a nyelvi lektorálásba.

– *Vagy nyelvtanulásba, külföldi szakmai tanulmányútba, sorolhatnánk, hogy milyen sok lemondással és áldozattal járnak az első lépések a tudományos pályán. És nagy része persze később sem lesz könnyebb. De térjünk vissza a konferenciákhoz. Milyen gyakran jutnak el a fiatal tudósok hazai vagy külföldi szakmai konferenciákra? Miért?*

– Azt hiszem, ez nagyon változó. Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara e tekintetben nincs rossz helyzetben; évről évre írunk ki olyan pályázatokat, amelyeknek segítségével azok a fiatal kutatók, doktoranduszok is eljuthatnak nemzetközi konferenciákra, akiknek még nincs saját pályázati forrásuk, hogy ezt fedezzék, illetve még nem hívják őket plenáris előadónak, fizetve az utazás költségeit. De, ahogyan említettem, ez nem általános, sok intézmény, kórház, ambulancia még a hazai konferenciárészvételeket sem tudja finanszírozni. Pedig ez fontos lenne, hiszen a szakmai konferenciák a továbbképzésnek és a kapcsolatépítésnek is fontos helyszínei lehetnek.

– *Ebben teljesen egyetértünk. Így aztán egy-egy kutatóintézmény, amely rendelkezik a megfelelő forrásokkal, hogy szakmai konferenciákra tudja küldeni kutatóit, óhatatlanul is nagyobb vonzerőt jelent mint munkaadó. A világot járt kutató viszont gazdag tapasztalatokkal tér haza, ami az intézmény színvonalát tovább emeli, ami további előnyökkel járhat a tudományfinanszírozás szempontjából a neves, magas impaktfaktorú külföldi folyóiratokban történő publikálással egyetemben. Ha már itt tartunk, amikor professzor úr konferenciára megy, milyen rendszerességgel szokott előadást tartani vagy posztert vinni?*

– Talán még sosem voltam olyan konferencián, ahol ne adtam volna elő.

– *Ezt a mondatot legszívesebben csupa nagybetűvel szedném a lapban! Véleményem szerint az aktív részvétel a legeredményesebb, minden szempontból, akármekkora is az a konferencia. Bár azt is tudom, sokan nyaralásnak tekintik az alkalmat, ők viszont a hozzáállásuk miatt nem igazán fognak előrejutni a szakmájukban. Az utazásról jut eszembe, milyen gyakran jut el a nagy világkonferenciákra? Helyszín vagy szervezet, netán esemény az, ami meghatározza, hogy bejelentkezzen?*

– Nem járok nagy konferenciákra. Inkább a kisebb, átlátható rendezvényekre megyek rendszeresen, amelyek több interaktivitást, diskusziót tesznek lehetővé.

A két budapesti konferencia pontosan ilyen volt. Az ember úgy érezte magát, mintha otthon lenne, barátok között, jóllehet, előtte sose találkozott személyesen a konferencia többi résztvevőjével. Ami a folyóiratok szerkesztőit illeti, nekem, mint könyvtárosnak, jól feladták a leokét. Amikor majd a költségvetés hiánya miatt le kell mondanom valamelyik lapot, nem fog rávinni a lélek! A nyílt párbeszédre alkalmas, kellemes atmoszféra megteremtésében nagy szerep jutott Demetrovics professzor úrnak Budapesten. Magyarként igen jól esett hallanom a dicséreteket a kifogástalan szervezésért, a gazdag programért és a fantasztikus hangulatért. Még egyszer szívből gratulálok, pályájához további sikereket kívánok, és köszönöm a beszélgetést.

Hajnal Ward Judit

Az IFLA¹

Az IFLA (*International Federation of Librarian Associations and Institutions – Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége*) a világ könyvtárügyét képviselő és felkaroló, átfogó nemzetközi könyvtári szakmai szövetség. Tevékenysége középpontjában az érdekképviselést áll, ez egyaránt kiterjed a könyvtárakra és a könyvtári szervezetekre, az információs szolgáltatásokra és a felhasználókra. 1927. szeptember 30-án alakult meg Edinburghban (Skócia); napjainkban 150 ország intézményeinek közösségeként mintegy 1500 tagot számlál. Központi székhelye Hollandiában, Hágában van. Független nemzetközi non-profit szervezetként működik. Fő célkitűzései: elősegíteni a könyvtári és információs szolgáltatások magas színvonalú megvalósítását és terjesztését; minél szélesebb körben felismertetni, elismertetni és ösztönözni a minőségi könyvtári és információs szolgáltatások értékét; a tagok érdekképviselétének ellátása szerte a világon.

Tevékenységet több alapvető érték támogatása határozza meg, ilyen például az információ szabadsága és az információhoz való szabad hozzáférés joga, és mindaz, ami a könyvtári szolgáltatásokkal összefüggésben felmerül az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata* 19. cikkével összhangban. Támogatja a társadalmi, oktatási, kulturális, demokratikus és gazdasági jólét megvalósulásához szükséges egyetemes és egyenlő hozzáférést az információkhoz, az ismeretekhez és a művekhez. Tevékenységét az a meggyőződés vezérli, hogy a magas színvonalú könyvtári és információs szolgáltatások garantálni tudják az alapcélkitűzések megvalósítását. 2015-ben öt részleg (*Division*) és 48 szekció (*Section*) működik számos állandó és alkalmi szakmai munkabizottsággal, valamint további egy-egy aktuális témakör köré szerveződő csoporttal (*Special Interest Groups*). A szekciók között van többek között a *Tudományos és Kutatókönyvtári, Bibliográfiai, Katalógizálási, Osztályozás és Indexelés, Egészségügyi és Élettudományi, Információs Műveltség, Tudásmenedzsment, Jogi, Iskolai, Társadalomtudományi, Statisztika és Kiértékelés Szekció*.

Az egyetemes bibliográfiai számbavételt és a katalógizálási szemléletet alakító szekciók és szakmai munkacsoportok erőfeszítéseinek köszönhetően alakultak ki például a dokumentumleírást egységes keretek közé helyező szabványajánlások, amelyekre az 1970-es években az egyes nemzeti katalógizálási szabványok épültek. Ugyanígy a '90-es évek végétől a digitális környezetet is figyelembe vevő, meghatározó erejű felülvizsgálati folyamatok kezdődtek el, amelyek az új technológiai fejlesztésekkel is harmonizálnak,

¹ Forrás: IFLA honlap (<http://www.ifla.org/>)

és korszerű keretekben tárgyalják az ilyen megközelítésből felmerülő kérdéseket. Szabványajánlások, állásfoglalások, nyilatkozatok, elvek, módszertani útmutatók, elemzések, tanulmányok képezik a kézzel fogható, olvasható, a gyakorlatot segítő eredményeket, emellett a világszervezet számos kérdésben hallatja a hangját a nemzetközi szakmapolitikai szinten is.

Az IFLA aktuális szakmai ügyeken túlmutató programokban is részt vesz, együttműködik az UNESCO-val, a rokon területek szervezeteivel és más külső testületekkel is. Jelenlegi kiemelt témái: a szerzői jogok korlátai a könyvtári és archívumi hozzáférést segítő kivételek kérdésének fényében; a kulturális örökség védelme és megőrzése; bekapcsolódás az információs társadalom kibontakoztatását segítő politikai és cselekvési programokba, ennek érdekében rendszeres felszólaló az *Információs Társadalom Csúcstalálkozóján* (*World Summit Information Society*, WSIS), az e-kormányzásról rendezett, valamint más egyéb fórumokon. A könyvtárak társadalmi fejlődésben vállalt szerepét az információ-hozzáférés kiterjesztésének ügyét képviselve karolja fel, részt vesz az információszegénység felszámolását célzó nemzetközi stratégiák kidolgozásában és programokban, eredményeivel segíti a világ tudáskincsének elérhetőségét, az információkeresési, hozzáférési és felhasználási készségek fejlesztését. Az e-tartalom egyre nagyobb térhódítása indokolja, hogy kiemelt figyelemmel forduljon a digitális kultúrára való áttérés könyvtári vonatkozásai és a használói igények felé; foglalkozzék a digitális tartalomszolgáltatások megszervezését segítő módszertani útmutatók kidolgozásával és az e-kölcsönzés elveinek lefektetésével.

Az elmúlt ötven év alatt számos IFLA-dokumentum és -szabvány született. A szervezet indexelt, lektorált tudományos lapja az *IFLA Journal*, több szekció pedig rendszeres hírlevelet jelentet meg. Tanulmányokat, szabványokat, konferenciaközleményeket, útmutatókat könyvsorozatokban is megjelentet: az *IFLA Library* 2013-tól az éves konferencia előadásainak cikkeit tartalmazza; ismertebb nyomtatott sorozat az *IFLA Series on Bibliographic Control*; az *IFLA Professional Reports* pedig az útmutatókat és egyéb gyakorlati jellegű beszámolókat közli.

A szabványok kidolgozása, frissítése, karbantartása ma szerves részét képezi az IFLA tevékenységének; a stratégiai célokhoz megfelelően a szervezet e tevékenység révén látja biztosíthatónak a könyvtári szolgáltatások magas színvonalát. Az IFLA-dokumentumok tükrözik az adott időszakban kialakult és érvényes nemzetközi professzionális konszenzust a szabályokról, irányelvekről és útmutatókról. Az alkalmazásokba beépülve ezek az irányelvek és normatívák eredményes, optimális, nemzetközi megegyezésen alapuló megoldásokat hozhatnak. Az egykor papír-alapú IFLA-kiadványok és sorozatok némelyike ma már internetről érhető el. A kurrens szabványok – és ha van, fordításaik – egy része felkerült az IFLA-honlapra, több csoportba rendeződve; ezek a következők: *Best practices – Jó gyakorlatok*; *Conceptual models – Konceptuális modellek*; *Digital format codes – Digitális formátum-szabványok*; *Rules for resource description – Forrásleíró szabályok* (ISBD egyesített kiadás); *Guidelines – Útmutatók*.

A szervezet kiemelkedő eseménye az évente más-más kontinensen megrendezett világkonferencia, amely egyben az IFLA közgyűlése is (*IFLA World Library and Information Congress*). 2017-ben a lengyelországi Wrocław, 2018-ban Latin-Amerika, 2019-ben ismét Európa ad otthont a mintegy három és félezer látogatót vonzó rendezvénynek.

Dudás Anikó

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége

Idén márciusban választottak meg a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége (MOKSZ) elnökévé. Bár az azóta eltelt idő még rövid, mégis úgy érzem, hogy feljogosít a cikk írására az a tény, hogy a megalakulásától kezdve folyamatosan részt vettem a MOKSZ életében, és már több mint hét éve vagyok a vezetőség tagja.

Jövőre lesz húsz éve, hogy megalakult a MOKSZ, így a hazai könyvtáros szakmai szervezetek között még fiatalnak számít. Egy speciális kör – az orvosi, egészségügyi szakkönyvtárak – munkáját segíti, amely, szerintem, a szakkönyvtárak között különleges helyet foglal el. Hiszen ezek a könyvtárak sokrétű segítséget nyújtanak a betegellátásban, a kutatásban és az oktatásban is.

A MOKSZ esetében (is) az elnök személye és mindenkor munkahelye fontos szerepet játszik. Az elnöki feladatokat egyedül nem képes ellátni, sok, nem is apró, adminisztrációs feladat van, amihez rendszerint az aktuális elnök könyvtárának munkatársai nyújtanak segítséget. A MOKSZ-nak más, többnyire nagyobb szervezetekkel ellentétben, nincs olyan titkára, adminisztrációs személyzete, aki és amely csak a szervezettel foglalkozik. A MOKSZ vezetőségének valamennyi tagja társadalmi munkában végzi a feladatát. Ezért van például, hogy a honlapunk jelenleg még a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárának weboldaláról érhető el. (Itt szeretném megemlíteni, hogy idén leköszönt elnökünket, Vasas Líviát – aki három cikluson át képviselte elnökként a szervezetünket – tiszteletbeli elnökké választottuk márciusi közgyűlésünkön.)

A MOKSZ megalakulásának előzménye

A hálózati munka 1992-ben megszűnt a 20/1992. kormányrendelet hatására.¹ Köztudomású, hogy a könyvtárosok között nagy az összetartás, és talán különösen erős az orvosi könyvtárosok között. A jól működő orvosi könyvtári hálózat tagjai szakmai és együttműködési fórumokként funkcionáló országos és tájértekezleteken, tanfolyamokon vehettek részt már a '60-as évektől folyamatosan. A hálózati központ módszertani csoportja mindenben (többek között oktatás, szakfolyóirat megjelenítése, szaktanácsadás, központi nyilvántartások vezetése stb.) segítette a könyvtárosok munkáját. Ezt a szoros együttműködést hiányolva, szinte forradalmi hangulatban jött létre a MOKSZ. A megal-

ulásában a társszervezetek közül elsősorban a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) nyújtott segítséget. Tény, hogy már 1988-ban az MKE Műszaki Könyvtáros Szekción belül megalakult egy orvosi könyvtárosi csoport. Az önálló szervezet megalakításának az igénye 1996-ra érett be. Budapesten, a Fővárosi Szent István Kórház könyvtárában és Debrecenben, a Kenézy Kórház könyvtárában folytak az előkészítő tanácskozások. 1996. október 16-án a SOTE Központi Könyvtárában 120 könyvtár 200 munkatársának részvétele mellett negyven könyvtár képviselője alapította meg a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségét.²

Rendezvények, konferenciák

A MOKSZ a régi hálózati központ feladataiból többet is átvett, így például a szakmai fórumként működő folyóirat megjelentetése, továbbképzések és konferenciák szervezése.

Alapszabályunkban is szerepel a továbbképzések szervezése. Egy konferencia a legjobb terepe a szakma újdonságaival való megismerkedésnek. Az orvosi könyvtárosok – különösen a kórházi könyvtárosok – többsége ritkán vagy egyáltalán nem jut el a többségében térítéses képzésekre. A szakma legfrissebb eredményeiről, új szolgáltatásokról a MOKSZ rendezvényein tájékozódhatnak a könyvtárosok. A rendezvények ideje alatt természetesen a személyes kapcsolatok építése is nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a könyvtárosok teljesíteni tudják az információért, dokumentumokért hozzájuk forduló egészségügyi szakemberek kéréseit.

Kiemelkedő jelentőségű volt a 2004 és 2014 között tizenegyszer megrendezett *Informatio Medicata* többnapos konferencia, amely később, 2010-től ISIM – *Informatio Scientifica* – *Informatio Medicata* nevet kapta. A társszervező, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárát, Vasas Livia és munkatársainak áldozatos munkáját csak dicsérni lehet, amit a konferencia szervezésével, lebonyolításával végeztek. A konferenciák általában egy-egy jelentős, aktuális témakör (például 2008: gyógyszeres kezelés és prevenció; 2012: hazai és nemzetközi innovációs és kutatásfejlesztési törekvések) köré szervezett magyar és angol nyelvű előadásokból álltak, amelyeket plenáris és szekcióüléseken hallgathattak meg a résztvevők. Ugyanakkor jelentős számban kiállítók, szakkiadók és tartalomterjesztők képviselői is mindig jelen voltak. Többségük workshopot, tréninget is szervezett, ahol a legújabb adatbázisokkal, szolgáltatásokkal lehetett közelebbről megismerkedni. Röviden: ezeken a rendezvényeken tényleg lehetett tanulni, sok hasznos információra szert tenni, és megismerkedni személyesen is a szakma képviselőivel. Minden konferencia zárónapján került sor a MOKSZ közgyűlésre. Ezeken a közgyűléseken – a könyvtáros szakmai szervezetek életében egyedülálló módon – mindig köszöntjük a jubiláló kollégáinkat (5 évestől kezdve, de már előfordult, hogy 50 évet könyvtárosként dolgozó munkatársat is köszönthettünk). A jubilálók emléklapot és jelképes ajándékot kapnak. Ez olyan gesztus, aminek mindenki örül. Úgy véljük, legalább egymást becsüljük meg!

Ezen túl mindig volt társasági program is a konferenciákon, ahol kötetlenül lehetett beszélgetni.

A MOKSZ folyamatosan szoros kapcsolatot tart a nyugdíjas kollegákkal, így a konferencia nulladik napján rendszeresen nyugdíjas találkozóra került sor.

Idén nem rendeztük meg az ISIM-et, és a jövőben is más jellegű konferenciákat fogunk tartani. Szerényebb keretek között, egynapos rendezvények megtartását tervezzük. Idén márciusban az *Egészség-Információ-Könyvtár* címmel – szerénytelenség nélkül mondhatom – nagyszerű konferenciát szerveztünk. A siker elsősorban a kiváló előadóknak (csak néhány nevet emelek ki: Klebovich Imre, Hajnal-Ward Judit, Surján György, Beke Gabriella) volt köszönhető. (Az előadások elérhetőek a MOKSZ honlapján, illetve a legtöbb már olvasható cikk formájában az *Orvosi Könyvtárak* idei 2. és 3. számában.) Jövő tavasszal pedig az *Egészség-Információ-Könyvtár* második konferenciája megszervezésére kerül sor, ennek központi témája a mentálhigiéne lesz.

Fontos, aktuális témákban szeretnénk még egynapos képzéseket tartani. Szeptemberben az MTA Könyvtár segítségével szerveztünk egy MTMT-képzést, amelynek folytatására novemberben kerül sor. A nagy érdeklődésre való tekintettel a képzést egy másik időpontban is megszervezzük.

A MOKSZ folyóirata, az Orvosi Könyvtárak³

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ, az orvostudományi könyvtári hálózati központjaként adta ki az *Orvosi könyvtáros* folyóiratot 1961 és 2001 között, éspedig negyedévente. A folyóirat 1994-1999 között szünetelt, illetve 2000-ben csak két száma látott napvilágot, végül 2001-ben az 1. szám után meg is szűnt. Ezt próbálta pótolni a MOKSZ először a 2008-ig megjelenő hírlevelekkel, majd 2009-től *Orvosi Könyvtárak* címmel megjelenő folyóirattal, amely már ISSN számot is kapott, és fokozatosan peer review folyóirattá vált. Minden számban megjelentet eredeti közleményt, amelyet a *Magyar Orvosi Bibliográfia* is feltár. Az utóbbi években inkább elektronikus folyóiratnak mondhatjuk, mindössze 50 nyomtatott példányban jelenik meg, főleg a nyugdíjasok miatt; azoknak, akik nem rendelkeznek e-mail címmel, nyomtatott formában juttatjuk el a folyóiratot.

Az *Orvosi Könyvtárak* továbbra is fontos feladatának tartja a híradást, olyan hasznos információk megosztását, amik nélkülözhetetlenek az ágazatban dolgozók számára. A MOKSZ éves beszámolóí is mindig olvashatók a folyóiratban. Fontos rovatnak tartom a *Névjegy*t, ahol az új kollegák sokoldalúan mutatkozhatnak be. Nem is gondolnánk, milyen sok kreatív munkatárs dolgozik könyvtárosként; van, aki fest, csipkét ver, kórusban énekel, verset ír vagy aktívan sportol. Az orvosi könyvtárak túlélését szolgálja egy új rovat, amely az *Ötletbörze* nevet viseli.

Új, önálló weboldalunk kialakításán már dolgozunk, amely a folyamatos kapcsolattartást szolgálja majd, ahogy az is, hogy a Facebookon⁴ is elérhetőek vagyunk, és a MOKSZ saját e-mail címmel is rendelkezik már.

A sors különösen játékosan érzem, hogy az orvosi könyvtárak hálózati központjaként működő könyvtár jogutódját (ÁEEK Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár) vezethetem, és egyúttal a MOKSZ elnöke is én lettem. A könyvtárunk, amióta a GYEMSZI, majd az ÁEEK felügyelete alá kerültek a kórházak, különös gondot fordít arra, hogy a kórházi könyvtárak és könyvtárosok munkáját segítse, koordinálja. 2013-ban országos együttműködés keretében negyven kórház könyvtárába került azonos integrált könyvtári rendszer. Létrehoztuk a kórházi könyvtárak közös katalógusát, így a kórházak és a mi

Tükröt tartani

A Könyvtári Figyelőről

A szaksajtó működtetése a szakma luxusa, mondta egyszer régen Vajda Erik¹. Érthető, hiszen a lapok sokba kerülnek, és nélkülük is lehet élni. Mégsem tudunk olyan szakmát mondani, amelyik ne tartaná presztízis értékűnek, hogy saját folyóiratot, folyóiratokat adjon ki. Nyugodtan kijelenthetjük: a szaksajtó az adott tudományterület szellemi infrastruktúrájának szerves része.²

Mondják azt is, hogy a hazai könyvtáros szakma nem igényel, és nem is tud eltartani annyi országos szaklapot, amennyi jelenleg megjelenik; a szerkesztőségeknek nem szükséges a drága nyomdai előállítással bajlódni, mert a lapok online felülete is tökéletesen elegendő a tájékozódáshoz. Különbösen is, ma már minden a hálón van, modern időket élünk. Hogy a kizárólag elektronikus megjelenésnek ugyanúgy vannak szerkesztési, előállítási, számítástechnikai költségei, mint a nyomtatott füzeteknek, arról nem esik szó.

A jelenleg megjelenő országos könyvtári szaklapok a szakmai érdeklődés és tájékozódás iránti igények széles palettáját elégítik ki. A költséghatékony működésre hivatkozva mindig lehet okot találni átalakításokra, összevonásokra, megszüntetésekre is akár, de ez esetben az igények sokféleségét és a befogadói oldal elvárásait hagyjuk figyelmen kívül.

Tény, hogy a szaklapok önerőből, az előfizetésekből származó bevételeikből nem tudják eltartani magukat, szükségük van egyéb kiegészítő forrásokra: fenntartói, intézményi vagy magánszemélyi segítségére és állami támogatásra. A kulturális szférát is érintő állami támogatások csökkentése e kis terület szaklapjainak élet-halál harcához vezetett. Mindegyik szerkesztőségben születtek ideig-óráig fenntartható, a túlélést lehetővé tevő átmeneti megoldások. E pillanatban egyetlen lapszerkesztő sem tudja, miként alakul folyóiratának következő éve: lesz-e, jut-e támogatás a számok elkészítéséhez, egyáltalán megjelentethető lesz-e a lap. Pedig a szerkesztőknek nem a pénzre, hanem a bemutatásra szánt témákra kellene elsősorban figyelniük.

A közelmúltban készített olvasói felmérésekből³ kiderült, hogy az olvasók tökéletesen ismerik a különböző könyvtári lapok profilját, amelyek közül érdeklődésüknek, szakmai és anyagi helyzetüknek megfelelően válogatnak, és *a visszajelzésekben egyértelművé vált az is, hogy a könyvtári szaksajtó olvasása szakmánk kvalifikált rétege számára meghatározó fontosságú*. Az olvasók igénylik a lapok elektronikus verzióit, és szívesen használják párhuzamosan a lapok nyomtatott és online felületeit. Ugyanakkor létezik egy olyan markáns olvasói réteg,

amelynek tagjai ragaszkodnak a nyomtatott számokhoz, és a lap lemondását fontolgatják, ha a szerkesztőség csak elektronikus olvasást kínálna. Figyeljünk rájuk is!

A *Könyvtári Figyelő*, a *KF*,– amelynek tavaly ünnepeltük a hatvanadik évfolyamát – 1955 óta követi nyomon a hazai és külföldi könyvtári világ történéseit. Ha belelapozunk Pogány György a folyóirat elmúlt hatvan évről készített átfogó elemzésébe,⁴ jól követhetjük, hogy az anyagi, a működési és megjelenetési problémák, valamint a gazdaságosságra való törekvés kezdettől fogva végigkísérte a lap életét. Optimisták lehetünk: a lapnak eddig mindig sikerült túljutnia a nehézségeken.

A *KF* története összefonódott az Országos Széchényi Könyvtárban 1952-ben létrehozott Módszertani osztállyal, majd 1959-től a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal, illetve a Könyvtári Intézettel. A folyóirat szerkesztése jelenleg is a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban történik, szerkesztői az osztály munkatársai is egyben, a folyóirat kiadásáért a nemzeti könyvtári főigazgatója szavatol. Hogy lapunk idén is megjelenhetett nyomtatásban, az annak köszönhető, hogy anyaintézményünk, az Országos Széchényi Könyvtár a *KF* kiadójaként a folyóirat hagyományos, nyomtatott közreadása mellett foglalt állást, és ehhez támogatását is adta. A megjelenéshez nagymértékben hozzájárultak lapunk előfizetői is, akik „vették a lapot”, dekódolták a *KF* honlapján, a Katalisten és Facebookon közreadott tájékoztatásainkat, és valóban vették, azaz előfizették a folyóiratot. Köszönet a támogatásért minden előfizetőnknek!

A lap profi-la kisebb-nagyobb módosulásokkal ma is követi a hatvanas évekre kialakított struktúrát: terjedelmének egyik felében hazai szerzők elméleti, elvi-módszertani írásait, közleményeit közöljük, másik felében a külföldi szakirodalomból válogatva adunk tájékoztatást a világban folyó könyvtárszakmai eseményekről, fejlesztésekről és napi gyakorlatról. A lap egyik vonzereje a Könyvtártudományi Szakkönyvtárba járó külföldi folyóiratok közleményeiből készülő, negyedéves áttekintést kínáló referáló rovat, amely 2015-ben ismét a nyomtatott lapszámok szerves részeként jelenik meg. Lapunk másik erőssége, hogy tájékoztatást adunk az OSZK-ban, a Könyvtári Intézetben és a hazai nagykönyvtárakban folyó műhelymunkákról, fejlesztésekről, kutatásokról.

A folyóiratban közölt publikációk igen változatos műfajúak: a hazai könyvtári világról tanulmányok, elemzések, beszámolók, illetve recenziók, rövidebb közlemények készülnek; a külföldi szakirodalomról elsősorban tömörítések, szemlék, fordítások és referátumok.

A lap szakmai munkáját tudós grémium, a tizenegy tagú szerkesztőbizottság segíti. A szerkesztőség és szerkesztőbizottság tagjai az elmúlt években sokat tettek a folyóirat tudományos színvonalának emelése érdekében. Ki kell emelnünk, hogy a nemzetközi és hazai elvárásoknak megfelelően minden megjelenő írás lektoráláson esik át.

A lapban a nemzetközi könyvtári, könyvtártudományi szakmai közéletbe történő bekapcsolódás érdekében valamennyi publikáció angol nyelvű tartalmi összefoglalóval (abstracttal) jelenik meg. A folyóiratot a hazai és nemzetközi könyvtár- és információ-tudományi szakirodalmi adatbázisok mindegyike regisztrálja, így e téren a legismertebb folyóiratok közé sorolható: HUMANUS (Humántudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázis), a Library Literature and Information Science Full Text (EBSCO), a LISA (Library and Information Science Abstracts), a LISTA (Library and Information Science and Technology Abstracts, EBSCO-Host)⁵.

A folyóirat elérhető a <http://ki.oszk.hu> honlapon, továbbá az EPA és MATARKA felületén keresztül is. A *Könyvtári Figyelőt* regisztrálja a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) is.

Évek óta tervezzük folyóiratunk online felületének megújítását, amelyhez eddig kevesnek bizonyultak az anyagi és technikai lehetőségeink, és az időközben elvégzett fejlesztéseknél be kellett érniük a legegyszerűbb, ingyenesen elérhető megoldásokkal. Idén lehetővé vált, hogy a Könyvtári Intézet honlapjának megújításával együtt a folyóirat felületének (struktúrájának, kereshetőségének) fejlesztésére is gondoljunk. Reméljük, rövid időn belül a mobileszközökön való elérhetőségünket is megoldhatjuk.

Lapunk olvasói a hazai tudományos és szakkönyvtárak, a nagyobb közkönyvtárak dolgozói, a felsőoktatási intézmények könyvtárosai, a képzőintézmények oktatói és hallgatói. Fontosnak tartjuk, hogy a pályakezdő fiataloknak és a tudományos munkán dolgozó kollégáinknak is publikációs lehetőséget biztosítsunk, de örömmel fogadjuk a máshonnan érkező szerzőket is.

Hosszú évek óta nem emeltük a folyóirat előfizetési árát, talán ezzel függ össze, hogy előfizetőink száma a lap megjelenése körüli bizonytalanság ellenére is évek óta nagyjából változatlan. 2015-től lehetővé vált az egyes cikkek pdf-változatának megrendelése is. A folyóirat számonként is és csak elektronikus formában is megrendelhető a szerkesztőségtől.

A *Könyvtári Figyelő*ben olvasható írások tükröt tartanak elénk, dokumentálják egy szelét szakmai világunknak; jelzik, hol tartunk, milyen kérdések foglalkoztatnak bennünket, mire vannak, mire nincsenek válaszaink, és visszatükrözik azt is, milyen szakmai felkészültséggel, milyen stílusban kommunikálunk. És hogy milyen lenyomatot hagyunk magunkról a következő generációknak.

JEGYZETEK

1. Vajda Erik (1930–2014) az MKE elnöke volt 1994–1998 között, a Műszaki Könyvtárosok Szekciójának alapítója, továbbá az OMIKK vezető munkatársa.
2. Pogány György: A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 1. rész (1955–1968) = Könyvtári Figyelő, 24. (60.) 2014. 3. sz. 331. p. (<http://ki.oszk.hu/kf/2014/10/a-konyvtari-figyelo-hatvan-evfolyama>) [2015. 10. 30.]
3. Kovács Katalin: Vélemények a Könyvtári Figyelőről. Egy felmérés eredményei = Könyvtári Figyelő, 23. (59.) 2013. 1. sz. 85–90. p. (<http://ki.oszk.hu/kf/2013/04/velemenyek-a-konyvtari-figyelorol-egy-felmeres-eredmenyei>) [2015. 10. 30.], valamint Jávorka Brigitta – Tóth Máté: Válaszút előtt. Felmérés öt országos könyvtári szakfolyóiratról = Könyvtári Figyelő, 24. (60.) 2014. 3. sz. 317–330. p. (<http://ki.oszk.hu/kf/2014/10/valaszut-elott-felmeres-ot-oroszagos-konyvtari-szakfolyoiratrol>) [2015. 10. 30.]
4. Pogány György: A Könyvtári Figyelő hatvan évfolyama. 2. rész (1969–2014) = Könyvtári Figyelő, 24. (60.) 2014. 4. sz. 493–513. p. (<http://ki.oszk.hu/kf/category/60-evfolyam/2014-4-szam/>)
5. Sipos Anna Magdolna – Hajnal Ward Judit: A Könyvtári Figyelő népszerűsítésére alakult könyvtárosok csoportja = 2015. április 10. Facebook, Könyvtárosok dolgozószobája.

Kovács Katalin

Fogas kérdés

„Mi az a három legjelentősebb eredmény, amit elért életében?” Így hangzott az utolsó kérdés az egyébként kellemes, meglehetősen baráti hangulatú állásinterjúm a tudományos kutatóintézetben, ahova pályázatomat beadtam a meghirdetett információs szakember pozíciójára. Az interjú előtt, gyakorlott álláskeresőként, elvégeztem a szokásos teendőket. Tanulmányoztam az intézet és a könyvtár honlapját, megnéztem, kikkel kellene majd együtt dolgoznom, és előre elpróbáltam válaszaimat a várható kérdésekre: „*Hogyan látja szakmai jövőjét az elkövetkezendő öt évben? Mit tekint legfőbb erősségének és gyengeségének szakmailag? Milyen szakmai kihívásokkal találkozott pályafutása során?*” És így tovább. A felkészülés elegendőnek bizonyult, hogy szemléltessem, mi mindennel járulhatnak hozzá az intézet munkájához, és hogy tanulmányi háttterem és a korábbi állásokban szerzett tapasztalataim maradéktalanul megfelelnek a kiírt állás követelményeinek. Az utolsó kérdés azonban ráébresztett, hogy egészen addig meg sem fordult a fejemben, hogy egy állást a teljesítmények és eredmények alapján értékeljek. Csak az interjú után jöttem rá, hogy addig mi akadályozott meg ebben.

Akkoriban épp egy nagy egyetemi könyvtár folyóirat-feldolgozási osztályán dolgoztam. A feldolgozás és gyarapítás a könyvtárosi munka kevésbé látványos és gyakran háttérbe szoruló aspektusa, de ezek a részlegek a maguk láthatatlan munkájával, a gyűjtemények feldolgozása és karbantartása révén, végső soron a hozzáférhetőséget biztosítják. Ha a tájékoztatás és bibliográfiai oktatás a könyvtár szíve és lelke, akkor a feldolgozás a keringési és emésztőrendszer, szoktuk mondani. Az információ megtalálhatóságának, kiválasztásának, beszerzésének és rendszerbe foglalásának jelentősége, beleértve a metaadatokat, számomra is csak akkor lett teljesen világos, amikor azt az állást otthagytam. Hogy milyen eredményekhez vezethet ez a munka, egyéni vagy csoport szinten, eddig az utolsó trükkös interjúkérdésig meg sem fordult a fejemben. Mai napig sem emlékszem pontosan, milyen válaszokat adtam. Azt hiszem, a tanulmányi eredményeimet említettem, a mesterfokú végzettségem körülményeit, és személyes vonatkozásként pedig a párhónapos fiamat, büszke apukaként.

Miért nem tudtam akkor, hogy a munkám milyen értékekkel járul a könyvtár működésének egészéhez? A magyarázat részben az osztály munkakörülményeiben és a helyi légkörben rejlik. Tevékenységem nagy része egyetlen feladatra korlátozódott. Nem volt ellenemre, hogy megtaláljam a hibákat és pontatlanságokat a feldolgozás egyes lépései során, de mindig úgy éreztem, hogy elszigetelve dolgozom, egy kalitkába zárva, szó szerint és átvitt értelemben is. Minél több embert vettek fel az osztályra, a kalitka egyre zsugorodott. Bár maga a munka nem volt hízán a véget nem érő icipici feladatoknak, és

ezeket az osztály rendszeres értekezletein közös célkitűzések gyanánt értékeltük is, arról azonban soha nem esett szó, hogy az általunk végzett munka hogyan illik bele a könyvtár működésének nagy egészébe, az egyetemről nem is beszélve. Ezért a napi munka végeláthatatlannak tűnt, egyik nap olyan volt, mint a másik. Az elvégzett feladat jelentett ugyan némi örömet, de szellemi fejlődésre, szakmai továbbképzésre, előrejutásra vagy nagyobb feladatokra semmi remény nem mutatkozott. Az eredmények pedig egyáltalán nem voltak világosak előttünk, hiába gyártottuk a statisztikát.

A mostani állásomban a kutató könyvtárban, ahova végülis csak engem választottak, az összkép, a nagyobb távlat koncepciója nemcsak fontos, hanem szinte elengedhetetlen a napi munkában. Nem is lehet másképp, hiszen napjaink egy része azzal telik, hogy eldöntsük, mi a fontos, divatos szóval, prioritizáljuk a feladatokat jelentőségük és sürgősségük szerint. Ez az összkép határoz meg mindent, amit ebben a könyvtárban csinálunk, a rutinmunkának számító szkennelés és a dokumentumszolgáltatás egyéb lépéseitől kezdve a többmillió dolláros projekthez nyújtott kutatási segédlettel egyetemben. A közös cél és távlat definiálja munkánkat, az intézet, sőt, tágabb értelemben az egyetem tudományos és oktatási profilja és jelenlegi tevékenységeinek szellemében. Az összképbe illő módon történő munkaszervezés viszont csak akkor lehetséges, ha világosan látjuk a könyvtár és az intézet szerepét a tudomány általánosabb értelemben vett infrastruktúrájában.

Mindezek mellett az már csak apró csoda, hogy körülbelül egy hónappal a munkába állásom után új főnököm – mint alkalmi mentor – nagyon határozottan arra biztatott, hogy vállaljak aktívabb szerepet a tudományos könyvtárosok szakmai közösségében, kezdve azzal, hogy szerezzek még egy mesterdiplomát könyvtár szakon. Ez szándékomban állt az előző munkahelyemen is, de az állás jellege és személyes okok miatt akkor megvalósíthatatlannak tűnt, hogy visszaüljek az iskolapadba. Az új pozíció biztató és szellemi célokat tartogató légköre, na meg a munkakörrel járó tandíjmentesség, nemcsak a könyvtárosi diploma megszerzését eredményezte másfél év alatt, hanem egy sor új lehetőséget megnyitott előttem az intézetben és saját szakmai előrejutásom terén.

Az egyik nagy újdonság számomra a könyvtáros szakmai szervezetek nagy száma és változatossága volt, és hogy bármelyik tart karokkal fogadja a diákokat. A tagdíj a rendszernek csak töredéke, és a konferencia-részvételt számos pályázati lehetőség biztosítja. A kutatóintézet szerves részeként könyvtárunk nagy figyelmet fordít arra, hogy főbb tevékenységeinket, projektjeinket dokumentáljuk, és szakmai berkekben megosszuk konferencia-előadásokon, poszterek, tudományos és egyéb közlemények révén. Azzal, hogy én is beléptem szakmai szervezetekbe, további alkalmakat teremtettünk arra, hogy eredményeinkkel eldicsekedjünk, és az egyes konferenciák szakterületének tágabb vonatkozásait értelmezve a munkánk értelmét és jelentőségét más távlatokból is fel tudjuk mérni. Jóllehet, a főállású munka és iskola mellett arra, sajnos, nem jutott időm, hogy az egyetemi diákszervezetek életébe bekapcsolódjak, a szűkebb könyvtári területünkön viszont lehetőségem nyílt egy nemzetközi tudományos könyvtáros szervezet igazgatótanácsában dolgozni az elmúlt két évben, aminek keretében könyvtárunk a szervezet éves konferenciáját is megrendezhette.

Másik új lehetőség az ugyanazon munka újrahasznosítása, közkeletű szóval a szinergizálás volt. Esetemben ez azt jelentette, hogy a tanulmányaimhoz szükséges feladatokhoz rendelkezésre állt a saját könyvtárunk, mint háttér. Tudományos munkámhoz nagymértékben hozzásegített, hogy az elméletben tanultakat egyből ki tudtam próbálni

a gyakorlatban is. Szakmai fejlődésemnek hasznára vált, hogy intézetünk oktatói és kutatói könyvtárosi tanulmányaimhoz minden segítséget megadtak, beleértve saját kutatásaik részleteit és az ad hoc tanácsadói szerep felvállalását is.

Amióta a jelenlegi állásomban dolgozom, tizenegynéhány konferencián adtam elő helyi és országos szinten, számos referált tanulmányt és egyéb cikket publikáltam, és sokkal aktívabb lettem saját pozícióm feladatainak meghatározásában, sőt a könyvtárosság jelenkori újradefiniálásában is. A könyvtár és az annak helyet adó tudományos kutatóintézet kreatív és biztató légköre rendkívüli módon hozzásegített ahhoz, hogy magamhoz illő szerepet találjak a tudományos világban, és felismerjem mindazokat a lehetőségeket, amelyek során továbbra is feltárhatjuk, elemezhetjük és értékelhetjük mindazt, amit nap mint nap csinálunk. A reflektálás és munkánk nagyobb mélységekben történő értékelése – akár a kutatókkal való együttműködés alkalmával, akár publikálás és előadás révén – nemcsak azért fontos, hogy minél jobban végezzük dolgunkat, hanem azért is, hogy az összképet is át tudjuk tekinteni, és meg tudjuk érteni saját szerepünket benne. A kontextus az egyik legfontosabb elem az információtudományban dolgozó szakember számára, legyen az könyvtáros vagy más könyvtári munkatárs, hiszen a munkafolyamat egyes elemei szorosán kötődnek egymáshoz. A tartalom és forma itt sem válik el egymástól. A tartalom mindig befolyásolja a formát, és viszont. Nem elég azt tudni, hogy *mit* csinál az ember. Az is fontos, hogy *miért* kell az adott feladatot elvégezni, *ki* az érdekelt fél, és *hogyan* fogják az adott szolgáltatást vagy egyéb “terméket” használni. Végtelenül hálás vagyok a szakmának és jelenlegi állásomnak a lehetőségért, az előzetes bizalomról nem is beszélve, hogy mindezeket megtanulhattam.

Ha valaha még egyszer felteszik a fogas kérdést, hogy nevezem meg életem három legfontosabb eredményét, talán még nehezebb lesz rá válaszolnom. De a legnagyobb gondot az fogja okozni, hogy csak hármat választhatok a sok közül.

William Bejarano

KönyvtárMozi szolgáltatás

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma, valamint az Informatikai és Könyvtári Szövetség megállapodást kötött szakmai és civil szervezetekkel, hogy a magyar filmkultúra értékei hozzáférhetővé váljanak a hazai könyvtári rendszeren keresztül.

A KönyvtárMozi elnevezésű szolgáltatás az ötezer lakos alatti települések könyvtárai, művelődési házai számára ad lehetőséget filmek vetítésére.

A 2015. október 6-án indult programban 150 település vesz részt.

Az első lépések

Konferenciákról diákszemmel

Alig várom, hogy az év végén kézbe vehessem könyvtárosi diplomámat. Amikor az egyetemi évek vége felé az ember visszatekint az eltelt időre, óhatatlanul arra is gondol, hogyan alakult az informatikus-könyvtáros képzés a terveizhez képest. Kétségtelen, hogy a képzés központi részét a tanítási órák jelentették, de számomra ugyancsak fontosnak bizonyultak a tanórán kívüli tevékenységek, amelyek megerősítették és kiegészítették a tanteremben tanultakat. Ide sorolhatjuk a különböző diákszervezetekben vállalt szerepeket, gyakornoki és egyéb fizetett vagy fizetetlen pozíciókat, amelyeket betöltöttem több egyetemi és főiskolai könyvtárban, levéltárban. Ezek mind olyan tevékenységi formák voltak, amelyeket szándékosan, előre beterveztem tanulmányaim szerves részeként, mielőtt elkezdtem a könyvtár szakot. Tudatosan készülni akartam eljövendő hivatásomra, mert végzés után jó eséllyel szándékoztam beszállni abba a versenybe, ami az egyetemi könyvtárban vagy levéltárban meghirdetett álláspályázatoknál elég komolynak számít. Egy harmadik dolog váratlanul jött közbe, olyan tényező, amivel előre nem számoltam, de ami, véleményem szerint, szintén fontos szerepet játszik a könyvtárosi munkámra való felkészülésben. Az önéletrajzba beírható újabb tapasztalatokat is figyelembe véve, ez majd, reményeim szerint, előnyös pozícióba és a szóbeli állásinterjúra behívhatók listájának első sorai közé juttat – a szakmai konferenciákról van szó, amelyekre magamtól nem gondoltam volna.

Egyik gyakornoki állásom juttatott hozzá, hogy tapasztalatot szerezzek a tudományos és szakmai képzésnek ebben a formájában. Amikor tavaly novemberben elkezdtem dolgozni az egyik egyetemi könyvtárban, közvetlen feletteseim javaslatára jelentkeztem önkéntesnek egy januárban megrendezett helyi szakmai konferenciára. Szünidő alatt, az egyetem főépületében, New Jersey állam minden részéről érkező egyetemi és főiskolai könyvtárosok részvételével megrendezett konferenciánál egyszerűbb és nagyszerűbb “továbbképzést” el sem tudtam képzelni. A regisztrációs pultnál dolgoztunk több hallgatótársammal együtt. A névsorba kellett beírni az résztvevőket, majd kiadni a névjegykártyákat. Emellett szükség szerint útbaigazítást adtunk, hogy melyik előadás hol lesz, vagyis csupa egyszerű tájékoztatási feladatot végeztünk. A konferencia közönsége, a közel háromszáz felsőoktatási könyvtáros, már jól ismerte a diákönkéntesek szerepét, sőt, közülük többen ugyancsak betöltötték ezt a szerepkört hallgatóként a korábbi években. A konferencia középpontjában az a kérdés állt, hogy a könyvtárak milyen módon tudnak

pozitív hatást gyakorolni a felhasználóikra, egyetemi könyvtárakról lévén szó, a diákokra és az oktatókra.

Ez volt az első alkalom az életemben, hogy egy tudományos konferencián részt vettem. Azelőtt még résztvevőként sem jutottam el ilyen rendezvényre, most pedig hirtelen az események kellős közepében találtam magam. Teljesen elképedtem, hogy mennyi minden látnivaló van, és milyen sok esemény zajlik egyszerre! Hogy mennyi mindent lehet csinálni résztvevőként is: plenáris előadások, különféle speciális szakmai szekciók, egymást gyorsan váltó előadók villámelőadásai, posztterek és kerekasztal-beszélgetések. De legjobban a résztvevők egymáshoz való viszonya és az eseményekhez való aktív és pozitív hozzáállásra lepett meg. Érezhető és szemmel látható volt határozott célkitűzésük, a szakmához való lelkes hozzáállásuk és elhivatottságuk. Annyira megragadott az, amit láttam és tapasztaltam, hogy ihletet kaptam és első benyomásaimat meg is írtam egy rövid cikkben a könyvtárunk hírlevele számára, amit a 2015 februári számban közzé is tettek. Ez volt életem első publikációja!

Nem sokkal ezután kaptam a hírt, hogy a fenti közlemény és a konferencián végzett munkám miatt engem választottak az New Jersey állami könyvtárszövetség egyetemi szekciójának egyik díjazottjának. Ez számomra, egyetemistaként, meghívást jelentett az országos állami könyvtárosok júniusi konferenciájára és egy díszbédre egyetemi könyvtárosokkal. Az évente rendezett esemény az egész államból gyűjti össze a könyvtárosokat az egyetemi, iskolai és közkönyvtárakból három napra. Mondanom sem kell, nagy megtiszteltetésnek éreztem az önéletrajzon majd ugyancsak jól mutató kitüntetéset. Az idei konferencia középpontjában a könyvtáros szakma helyzete és jellege állt, főleg abból a megközelítésből, milyen irányokban lehet tovább haladni és fejlődni. Az előző, januári konferenciához képest ez alkalommal még jobban meglepett, hogy mennyi mindent terveztek a konferencia három napjára. A legnehezebb döntés számomra az volt, hogy melyiket válasszam az érdekesebbnél érdekesebbnek ígérkező programok közül, amelyeket ugyanabban az időpontban tartottak. Végül is egy, a képregényekhez kapcsolódó kerekasztal beszélgetésben vettem részt, mivel ez közvetlen segítséget nyújtott az egyik órámról készülőben lévő és hamarosan beadandó dolgozatom megírásához. Ugyancsak részt vettem egy programon, ami a referenz szolgáltatásokról szólt. A három előadó három egyetemi oktató volt, egyik közülük az állományfejlesztés tanárom. A plenáris előadás fantasztikusan érdekes volt. Arról szólt, hogy milyen modern technológiai alkalmazásokat lehet és érdemes bevezetni a könyvtárban 2015-ben. Ugyancsak nagy élményt jelentett a díszbéd alatti program, egy meglehetősen elméleti-történeti előadással fő eseményként. Az ebéd is ízletes volt, és az asztal körül ülve mód nyílt arra is, hogy beszélgetésbe elegyedjünk hasonló érdeklődésű hallgatókkal, oktatókkal és könyvtárosokkal, mivel ezt a programot az egyetemi és főiskolai szekciót szervezte. Hazafelé menet úgy véltem, nemcsak tájékozottabb és naprakészebb vagyok a legfontosabb szakmai kérdésekben, hanem a tágabb könyvtáros közösség részének is éreztem magam. Még aznap elhatároztam, hogy ezt az élményt is meg fogom valamilyen módon osztani, hátha a többi vonakodó diák is nekivág és felfedezi a konferenciák nyújtotta lehetőségeket. Újabb élményeimről ismét beszámoltam a könyvtári hírlevélben. Milyen szerencse, hogy létezik egy ilyen kiadvány, ahol hagyományosan az ott dolgozó diákok első tollforgatói kísérteteit is elviselik, sőt, bátorítják.

Életem első két konferenciáján viszonylag passzív szerepem volt, mint önkéntes és mint résztvevő. De nemsokára, júliusban elérkezett végre az az alkalom is, amikor sokkal aktívabb részesévé válhattam az eseményeknek. Egy másik helyi rendezvényen, a virtuális

akadémiai könyvtáros-közösség konferenciáján posztert mutattunk be egy diáktársammal. Ennek az a története, hogy főnökeink biztatására és szelíd terelgetésével-irányításával egyik gyakornoktársammal közösen olyan online tudományos kutatási segédanyagot hoztunk létre, amely az addiktológiában használatos nyílt hozzáférésű forrásokat rendszerezi. Célunk az volt a segédanyag megalkotásával, hogy az egyetemi bejelentkezéssel és hozzáféréssel nem rendelkező, de az egyetemi szakmai továbbképzésben résztvevő diákok is részesedjenek a rendelkezésre álló, általunk rendszerezett tudásbázisból. A közös munka a várakozásunkon felül sikerült. Néhány hét alatt elkészültünk, pedig személyes találkozásra alig volt lehetőségünk, hiszen egymást váltottuk a tájékoztató pultnál. Viszont időközben megtanultuk, hogy valóban lehetséges együtt dolgozni a virtuális környezetben. Hamar megegyeztünk abban, hogy mi a fontos, például hogy minden lépést leírunk, dokumentálunk, és hogy mindkettőnk számára alkalmas kommunikációs formákat találjunk. Sokat jelentett, hogy mindig ott volt egy könyvtáros, akihez bizalommal fordulhattunk. De hátra volt a nagy megmérettetés: a konferencia. Életünk első posztere, első nyilvános szereplése a szakma előtt! Micsoda izgalom! Minden előzetes aggodásunk feleslegesnek bizonyult. A poszterünk nagyon jó fogadtatásban részesült. Jelenlévő könyvtáros főnökeink csendes elégedettséggel szemlélték a háttérből, ahogy az alkalomhoz megfelelően öltözve, felkészülten vártuk a látogatókat, és álltunk a kérdések elébe. Úgy éreztük, megálltuk helyünket, ami egyáltalán nem volt nehéz, hiszen előtte kicsit gyakoroltunk, és az első két látogató után szinte magától értetődő volt, hogy melyikünk melyik kérdésre válaszol. Szereplésünk és a poszter kihívó címe (*Nicsak, ki beszél?*) talán segített abban, hogy a segédanyag azóta népszerűvé vált nemcsak az intézet oktatói és diákjai körében, hanem más könyvtárakban is – a honlap látogatottsági adatai szerint.

Amikor elkezdtem informatikus könyvtáros tanulmányaimat, meg sem fordult a fejemben, hogy tudományos konferenciákra is el fogok jutni, nemhogy posztert is bemutathatok – diákként. Az egyetemi évek alatt a központi helyet az életemben természetesen az órák foglalták el. Emellett úgy gondoltam, hogy ha diákszervezetekben tevékenykedek egy kicsit, az elég lesz a pályakezdés előtt a gyakornoki állásokból származó tapasztalat mellett. Most viszont világosan látom, hogy a konferencia-részvétel milyen sokat jelent a szakma megismerésében, ha egyetemi könyvtáros szeretnék lenni. A konferenciák kiváló lehetőséget nyújtottak számomra arra, hogy „világot lássak” a tantermen túl, hogy a gyakorlatban is meg tapasztaljam, milyen az, ha ki kell állni “élesben” előadni, nemcsak az órán kiselőadást tartani. És hogy milyen jó érzés megosztani másokkal mindazt, amin gyakornokként dolgozom. Ráadásul szélesebb szakmai körök felé is kiterjeszthetem a kapcsolatokat, amelyeket a diákszervezetekben elkezdtem kialakítani, sőt, talán inspirálhatom a többi hallgatót, hogy bátran lépjenek ki a diák szerepkörből, és vállalkozzanak hasonló feladatokra.

Ahogy közeleg a diplomaosztó napja, egyre inkább hálás vagyok a sorsnak, hogy ilyen lehetőségeim voltak az elmúlt évben. Hálás vagyok, hogy más nézőpontból szemlélhetem szakmai jövőmet, amellett, hogy tartalmasabb szakmai önéletrajzot nyújthatok be könyvtárosi állásokra. Jóllehet, nem tudhatom, milyen munkakört rejt számomra a jövő a végzés után, de az kétségtelen, hogy ezek a konferenciák sokat segítettek abban, hogy felkészüljek tudományos könyvtárosi pályámra.

Will Haggis